

Laagland Archeologie Rapport 658

**Archeologisch bureauonderzoek en
inventariserend veldonderzoek –
verkennde fase**

**Hengelosestraat 152,
Oldenzaal, gemeente
Oldenzaal (OV).**

Laagland archeologie BV

augustus 2021

Versie 1.1 (concept)

In opdracht van:

Laagland Archeologie Rapport 658

Archeologisch bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek –
verkennde fase Hengelsestraat 152 te Oldenzaal, gemeente Oldenzaal
(OV).

Auteur: S. Asbreuk en E.W. Brouwer

In opdracht van: BJZ.nu

Foto's en tekeningen: Laagland Archeologie

Status rapport: concept

Controle: N. Hendriks

Autorisatie: E.W. Brouwer

ISSN 2468-4759

Laagland Archeologie BV
Virulyweg 21F-G
7602 RG Almelo

E-mail: info@laaglandarcheologie.nl
KvK-Nummer: 60294418

© Laagland Archeologie BV, Almelo, augustus 2021

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers. Laagland Archeologie BV aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Samenvatting

Laagland Archeologie heeft in mei 2021 een Archeologisch bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek uitgevoerd aan de Hengelosestraat 152 te Oldenzaal. Het onderzoek vond plaats in verband met de ruimtelijke procedure rondom een nieuwbouwproject. Het onderzoek is uitgevoerd conform de protocollen SIKB KNA 4002 en 4003.

Het bureauonderzoek had tot doel een archeologisch verwachtingsmodel op te stellen. Centraal staat daarbij de vraag of en zo ja welke archeologische resten (complextype, datering, diepteligging en gaafheid) in het plangebied kunnen worden verwacht. Hiertoe zijn landschappelijke, archeologische en historische bronnen geraadpleegd.

Bodemkundig is het plangebied ongekarteerd, maar vooral op basis van oude kaarten is vermoedelijk sprake van laarpodzolgronden of hoge zwarte enkeerdgronden. Het bodemprofiel in het zuidelijk deel van het plangebied is hoogstwaarschijnlijk tot minimaal 90 cm -mv verstoord. In de omgeving van het plangebied zijn geen relevante archeologische vondsten bekend. Het plangebied ligt langs een van de historische uitvalswegen van Oldenzaal. Deze is tenminste tot in de Late Middeleeuwen terug te voeren. Wat oostelijker lag gedurende de Late Middeleeuwen een leprozenhuis met kapel en kerkhof. Deze is in de 16^e eeuw verdwenen.

Op basis van de kadastrale kaart uit 1832 kan worden geconcludeerd dat de grond in het plangebied in gebruik is geweest als bouwland, een klein deel is als moestuin (stadstuin) aangeduid. Ook is op deze kaart duidelijk aan de overkant van de Hengelosestraat een tolhuis te zien. Vanaf circa 1935 tot circa 2017 was het plangebied bebouwd. Begin 20^e eeuw werd aan de overzijde van de Hengelosestraat een kerkhof aangelegd en verdwijnt het tolhuisje. In de loop van de 20ste eeuw raakte de omgeving van het plangebied meer en meer bebouwd.

In het plangebied worden met name resten uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd verwacht (hoge verwachting). Een en ander hangt samen met het leprosenhuis nabij het plangebied, maar ook de ligging aan de oude uitvalsweg geeft een hoge kans op resten uit deze periode. Voor resten uit de periode Neolithicum tot en met Vroege Middeleeuwen geldt een middelhoge verwachting. Uit het veldonderzoek blijkt dat de bodem in het plangebied overal tot in de C-horizont is verstoord. De kans dat nog intacte archeologische resten in het plangebied bewaard zijn gebleven is daarmee klein. Om deze reden adviseren we geen nader vervolgonderzoek uit te voeren.

De implementatie van dit advies is in handen van de bevoegde overheid, de gemeente Oldenzaal. De gemeente wordt hierin vertegenwoordigd door haar deskundige, de heer A. Vissinga.

Mochten tijdens de werkzaamheden onverhoopt toch archeologische resten worden aangetroffen, of resten waarvan redelijkerwijze kan worden vermoed dat het om archeologische resten gaat, dan geldt op grond van de Erfgoedwet (art. 5.10) een meldingsplicht. Dit kan bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE, www.cultureelerfgoed.nl).

Samenvatting	3
1 Inleiding	5
1.1 Aanleiding onderzoek	5
1.2 Afbakening plan- en onderzoeksgebied	5
1.3 Administratieve gegevens	6
1.4 Huidige situatie en toekomstig gebruik	8
1.5 Geplande verstoring	9
1.6 Gemeentelijk beleid	9
1.7 Onderzoeksdoel	9
2 Inventarisatie	10
2.1 Inleiding	10
2.2 Landschappelijke ontwikkeling	10
2.3 Archeologie	13
2.3.1 Bekende archeologische waarden	13
2.3.2 Waarnemingen	13
2.3.3 AMK-terreinen	13
2.3.4 Gemeentelijke verwachtingskaart	13
2.3.5 Eerder archeologisch onderzoek	13
2.4 Historie	14
3 Conclusie en verwachtingsmodel	18
3.1 Conclusie	18
3.2 Verwachtingsmodel	18
4 Veldonderzoek	20
4.1 Beschrijving onderzoeksmethodiek	20
4.2 Resultaten: lithologie, lithogenese en bodemontwikkeling	20
5 Conclusie en verwachting	23
6 Selectieadvies	24
literatuur	25
BIJLAGE 1 AMZ-cyclus	26
BIJLAGE 2 Archeologische perioden	27
BIJLAGE 3 Geomorfologische kaart	28
BIJLAGE 4 Actueel Hoogtebestand Nederland	29
BIJLAGE 5 Gemeentelijke archeologische verwachtingskaart	30
BIJLAGE 6 Bodemkaart	32
BIJLAGE 7 Waarnemingen, AMK-terreinen en onderzoeksmeldingen	33
BIJLAGE 8 Boorpuntenkaart veldonderzoek	34
BIJLAGE 9 Boorstaten veldonderzoek	35

HOOFDSTUK 1 INLEIDING

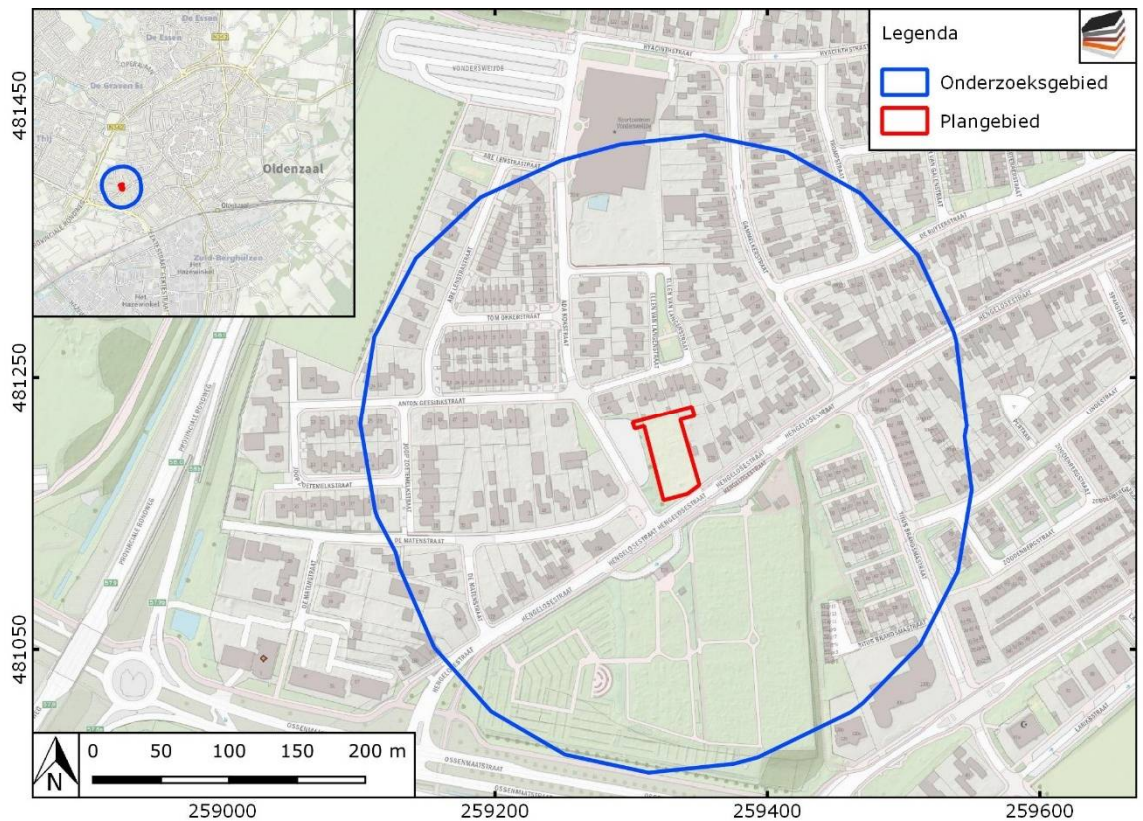
1.1 AANLEIDING ONDERZOEK

De aanleiding voor het onderzoek vormt de geplande bouw van nieuwe woningen aan de Hengelosestraat 152 te Oldenzaal, gemeente Oldenzaal (OV). De gemeente Oldenzaal heeft een eigen archeologiebeleid. Op basis van het bestemmingsplan dient archeologisch onderzoek uitgevoerd te worden om aan te tonen dat eventueel aanwezige archeologische waarden niet onevenredig worden of kunnen worden geschaad door de geplande bouwactiviteiten. De opdrachtgever beoogt met het onderzoek de gemeentelijke paraaf te krijgen voor het onderdeel archeologie. Aanvullende wensen zijn niet kenbaar gemaakt.

1.2 AFBAKENING PLAN- EN ONDERZOEKSGBIED

Het plangebied betreft de Hengelosestraat 152 in Oldenzaal, gemeente Oldenzaal (OV), zie onderstaande afbeelding.

Archeologisch bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek Hengelosestraat 152 te Oldenzaal, gemeente Oldenzaal, Overijssel

Afbeelding 1. Ligging van het plan- en onderzoeksgebied.

Het plangebied heeft een omvang van ongeveer 1800 m². Voor een beter begrip van de bodemkundige omstandigheden en de archeologie van de planlocatie is een groter gebied bestudeerd. Een zone van 200 m rondom het plangebied wordt voldoende geacht om de archeologische potentie van het plangebied in kaart te brengen. Deze zone wordt aangeduid als 'onderzoeksgebied'.

1.3 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	
Provincie	Overijssel
Gemeente	Oldenzaal
Plaats	Oldenzaal
Beheerder/eigenaar grond	-
Toponiem	Hengelosestraat 152
Kadastrale perceelnummer(s) ¹	ODZ00-C-1426, -3189, 3269
Laagland Archeologie projectnummer	OLHE211
Datum conceptrapportage	

¹ kadastralekaart.com

Archeologisch bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek Hengelosestraat 152 te Oldenzaal, gemeente Oldenzaal, Overijssel

Datum definitief rapport	
XY-coördinaten	259301/481216
	259344/481228
	259350/481170
	259324/481159
Kaartblad ²	280
Oppervlakte/lengte Plangebied	Circa 1800 m ²
Datering	Neolithicum – nieuwe tijd
Complextype	Bewoning (incl. verdediging)
Onderzoeksmeldingsnr	5104866100
AMK-terrein	n.v.t.
Vondstmeldingsnr.	n.v.t.
Type onderzoek	Archeologisch bureauonderzoek
Datum begin veldonderzoek	19-08-2021
Datum eind veldonderzoek	19-08-2021
Opdrachtgever	BJZ.nu
Goedkeuring bevoegde overheid	nog niet beoordeeld
Bevoegde overheid	Gemeente Oldenzaal
Adviseur namens bevoegde overheid	De heer A. Vissinga (regio-archeoloog)
Beheer documentatie	E-depot voor de Nederlandse archeologie Archief Laagland archeologie BV
Uitvoerder	Laagland Archeologie BV Virulyweg 21F-G 7602 RG Almelo
Projectleider	E.W. Brouwer

Tabel 1. Objectgegevens.

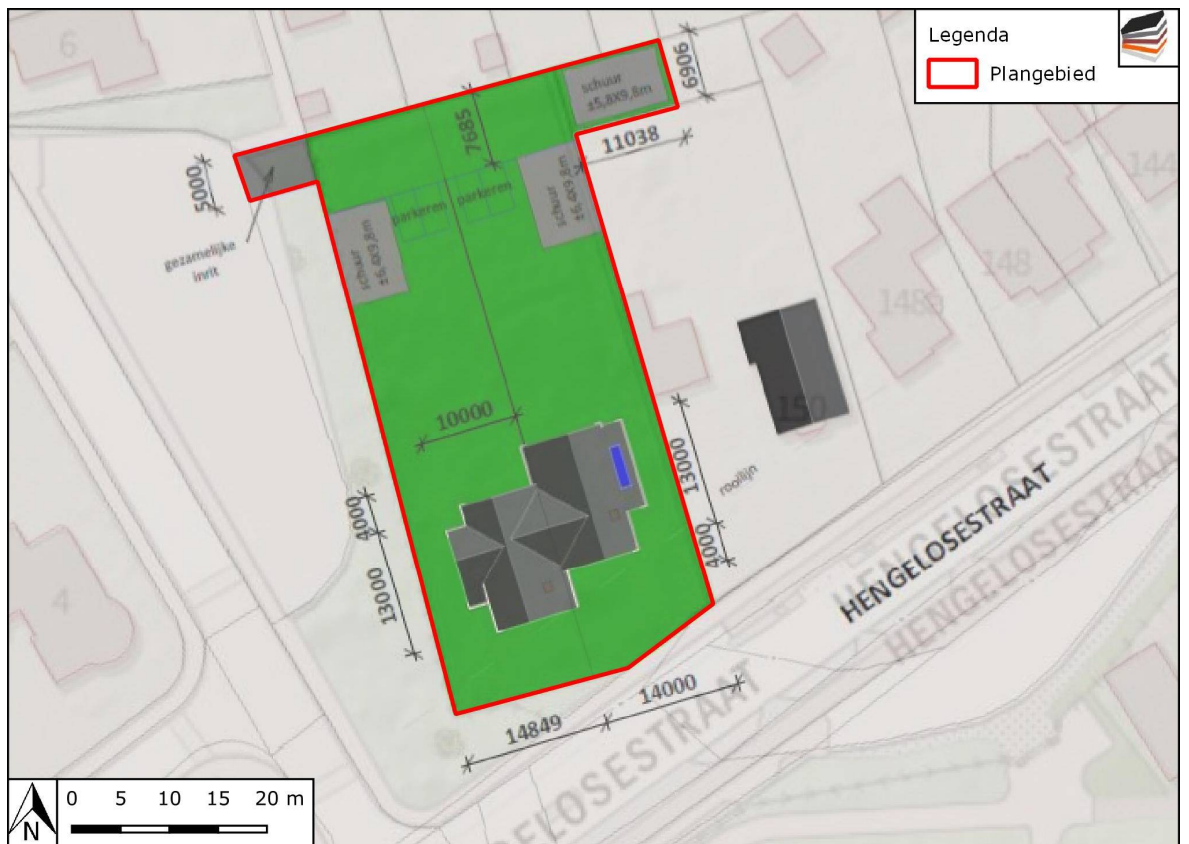
---

² www.imergis.nl/htm/opentopo800.htm

1.4 HUIDIGE SITUATIE EN TOEKOMSTIG GEBRUIK

Het plangebied ligt momenteel braak. Het terrein bevat voor zover bekend geen kelders of andere ondergrondse kunstwerken en er zijn boven het maaiveld geen historisch waardevolle bouwwerken in het plangebied aanwezig.³

In dit stadium is de exacte invulling van de plannen nog niet bekend. De milieutechnische condities, huidige en eventuele nieuwe waterpeil en of en zo ja wie de toekomstige gebruiker(s) wordt/worden zijn in dit stadium evenmin bekend. Onderstaande afbeelding toont de gewenste nieuwe situatie.

Afbeelding 2. Nieuwe situatie.

³ bron: gemeentelijke monumentenlijst

1.5 GEPLANDE VERSTORING

De ingrepen vinden plaats binnen het plangebied. De diepte van de geplande verstoring reikt vermoedelijk overwegend niet dieper dan ongeveer 100 cm –mv. Rioleringsbuizen kunnen dieper aangelegd worden.

1.6 GEMEENTELIJK BELEID

Het aspect archeologie is niet opgenomen in het vigerende bestemmingsplan. In dat geval zijn de gemeentelijke archeologische beleidsadvieskaart van toepassing. Op basis van landschappelijke criteria ligt het plangebied in een zone met een onbekende verwachting (het terrein is niet gekarteerd vanwege de huidige bebouwing). Wel ligt het plangebied in een zone met historische bebouwing (boerenerf). De regio-archeoloog geeft aan dat archeologisch onderzoek hier van toepassing is, onder meer vanwege de vermoedelijke aanwezigheid van een laatmiddeleeuws melaatsenhuis in of nabij het plangebied.

1.7 ONDERZOEKSDOEL

Het uitgevoerde onderzoek behoort tot de eerste fasen in het huidige archeologische onderzoeksproces (zie bijlage 1). De initiatiefnemer beoogt met het hier uitgevoerde onderzoek te voldoen aan de gemeentelijke regelgeving omtrent archeologisch onderzoek. Het bureauonderzoek heeft tot doel een archeologisch verwachtingsmodel op te stellen aan de hand van bestaande bronnen, en te bepalen of en zo ja welke delen van het plangebied in aanmerking komen voor vervolgonderzoek. Het verwachtingsmodel wordt getoetst en zo nodig aangevuld door middel van een verkennend booronderzoek. Op grond van de resultaten van dit onderzoek kan worden beoordeeld of en zo ja, welke vorm van vervolgonderzoek nodig is om de archeologische waarde van het gebied te kunnen vaststellen.

HOOFDSTUK **2** INVENTARISATIE

2.1 INLEIDING

In dit hoofdstuk worden de relevante landschappelijke ontwikkeling en huidige bodemkundige situatie beschreven. Tevens wordt ingegaan op de bekende archeologische waarden in de omgeving van het plangebied en de historische situatie. Voor wat betreft de in de tekst genoemde archeologische perioden wordt verwezen naar bijlage 2.

2.2 LANDSCHAPPELIJKE ONTWIKKELING

Het plangebied ligt aan de voet van de stuwwal van Oldenzaal. Deze noord-zuid-georiënteerde, langgerekte stuwwal loopt van Beuningen via Oldenzaal tot voorbij Glanerbrug.

De stuwwal is in de loop van de voorlaatste ijstijd (Saalien, 238 – 126 duizend jaar geleden) gevormd. Gedurende deze ijstijd waren grote delen van Nederland bedekt met landijs. Het gewicht van het ijspakket, dat vele honderden meters dik kon zijn, perste oudere afzettingen onder het ijs weg. Aan de voor- en zijkanten van gletsjertongen ontstonden hierdoor opgestuwde heuvels. De stuwwal kenmerkt zich door een patroon van min of meer evenwijdig lopende dagzomen, die soms door een overschuivingsvlak worden gescheiden. De gestuwde afzettingen zijn echter aanzienlijk ouder en zijn oorspronkelijk gevormd als rivierafzettingen van een voorloper van de Rijn.

Op de geomorfologische kaart (zie bijlage 3) ligt het onderzoeksgebied deels in een ongekarteerd gebied; oostelijk ligt de stuwwal (16B11). Ten westen van het plangebied ligt een zone van gordeldekzandwelvingen (5L52), waar meerdere parallel lopende dalvormige laagten (2R23) in voorkomen met een noordwest-zuidoost oriëntatie. Een gordeldekzandwelving is gevormd tegen of nabij een stuwwal. Stuwwallen zijn meestal omringd door een pakket windafzettingen die op sneeuwsmeltwaterafzettingen als een gordel tegen de stuwwal aanliggen. Welvingen zijn daarbij wat minder geprononceerd dan gordeldekzandruggen. Een dalvormige laagte is een zeer langgerekte terreindepressie die in één richting helt. Meestal zijn ze ontstaan gedurende het Weichselien. Doordat het oppervlak bevroren was, stroomde het oppervlaktewater (sneeuwsmeltwater) over het maaiveld weg en verzamelde zich daarbij in de laaggelegen delen. Geleidelijk werden hierdoor dalvormige laagten uitgesleten.

Hoewel het plangebied geomorfologisch niet gekarteerd is, kan op basis van de geomorfologische kaart en het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN, zie Bijlage 4) worden aangenomen dat het plangebied op een gordeldekzandrug ligt. Ook op de bodemkaart is het gebied niet gekarteerd. Ten zuiden van het onderzoeksgebied liggen laarpodzolgronden van leemarm en zwak lemig zand

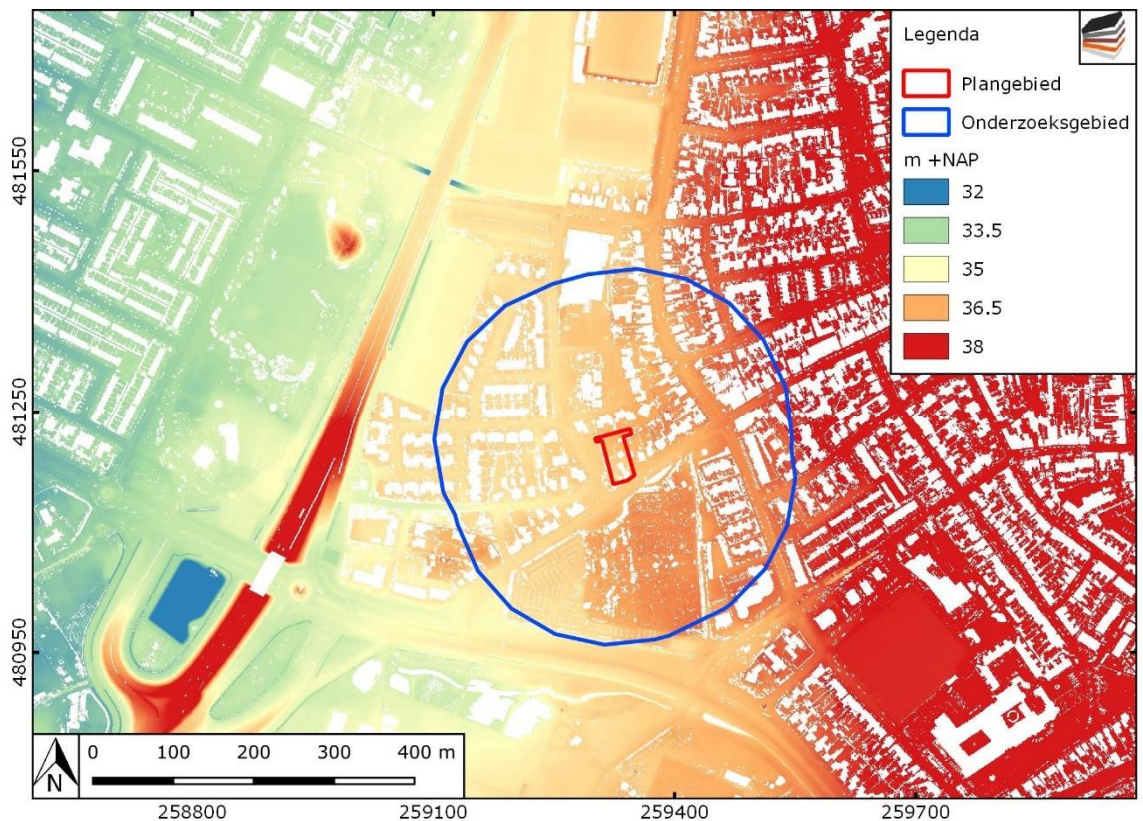
(cHn21). Onder deze zone van laarpodzolgronden ligt een zone met hoge zwarte enkeerdgronden van leemarm en zwak lemig fijn zand.

Ten noorden van het onderzoeksgebied liggen veldpodzolgronden van leemarm en zwak lemig fijn zand (Hn21); hoge zwarte enkeerdgronden (zEZ21) en beekerdgronden, lemig fijn zand (pZg23).

Verder komen er ten westen van het onderzoeksgebied ter hoogte van de grondmorenerug overige kleigronden (KT) en gooreergronden, lemig fijn zand (pZn23), voor.

Het is waarschijnlijk dat het onderzoeksgebied laarpodzolgronden of enkeerdgronden voorkomen. Afgaande van eerder uitgevoerd archeologisch onderzoek (zie hoofdstuk 2.3.5) direct ten noorden van het plangebied valt te verwachten dat het hier inderdaad om hoge zwarte enkeerdgronden gaat.

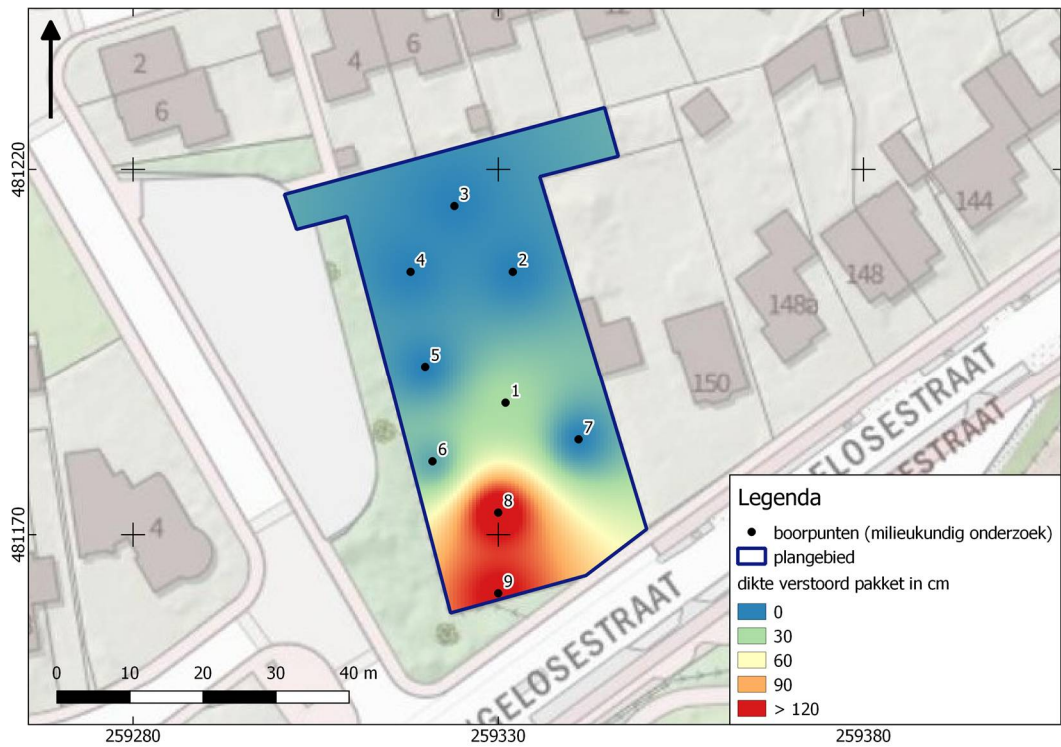
Op het AHN (Actueel Hoogtebestand Nederland), zie bijlage 4 is de stuwwal die ook op de geomorfologische kaart staat weer te zien, op de AHN is goed te zien dat het onderzoeksgebied op de westflank van de stuwwal ligt. Ten oosten van het plangebied ligt het maaiveld op een hoogte van ca. 38 m +NAP en ten westen van het onderzoeksgebied ligt het maaiveld op een hoogte van ca. 33,5 m +NAP.

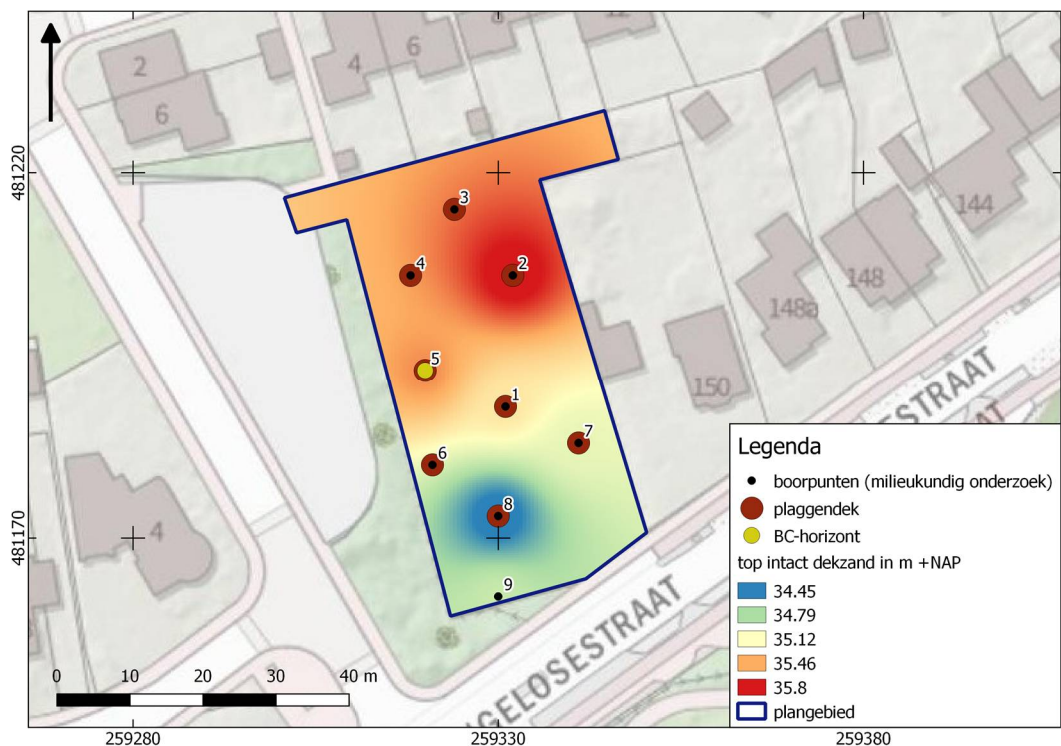
Afbeelding 3. Detailopname van het plan- en onderzoeksgebied op het AHN.

Op basis van een voorafgaand bodemkundig booronderzoek uitgevoerd door Kruse Milieu BV is er een verwachting op te stellen voor de mate van verstoring in het plangebied (zie Afbeelding 4). Hier is te zien dat het zuidelijk deel verstoord is, de verstoringen bedragen een diepte van 90 – 140 cm -mv. In dit bodemonderzoek zijn ook lagen aangetroffen die mogelijk wijzen op een deels intacte B-horizont.⁴

⁴ Platenkamp, 2016.

Afbeelding 4. De dikte van het verstoorte pakket gebaseerd op het verkennend bodemonderzoek uitgevoerd door Kruse Milieu BV.

Afbeelding 5: Kaart met de genese van de bodem geïnterpreteerd op de resultaten van het verkennend bodemonderzoek uitgevoerd door Kruse Milieu BV.

2.3 ARCHEOLOGIE

2.3.1 BEKENDE ARCHEOLOGISCHE WAARDEN

Bijlage 7 toont de locaties van de bekende archeologische waarden en de uitgevoerde archeologische onderzoeken in de omgeving van het plangebied.

2.3.2 WAARNEMINGEN

In het onderzoeksgebied is één waarneming bekend (zaakid. 2906153100, circa 150 m NW van het plangebied – administratief geplaatst). Het betreft een metaaldetector vondst van een loden “pauselijke bulla”. Een dikke ronde loden plak met een diameter van 35 mm. Opschrift voorzijde: Clemens pp VI. Keerzijde: ‘SPASPE’ met twee apostelgezichten. De bulla heeft een datering uit de 14^e eeuw.

2.3.3 AMK-TERREINEN

AMK-terreinen (= Archeologische Monumentenkaart) zijn terreinen waarvan bekend is dat zich archeologische resten in de grond bevinden. Het archeologisch belang daarvan is bovendien gewaardeerd. Zo zijn er AMK-terreinen van archeologisch belang, hoog, zeer hoog archeologisch belang en wettelijk beschermde AMK-terreinen van zeer hoog archeologisch belang). Binnen het onderzoeksgebied zijn geen AMK-terreinen bekend.

2.3.4 GEMEENTELIJKE VERWACHTINGSKAART

Op de gemeentelijke verwachtingskaart (bijlage 5) ligt het plangebied in een zone met een hoge archeologische verwachting. Dit betreft een voormalig boerenerf die te zien is op de beleidsadvieskaart.

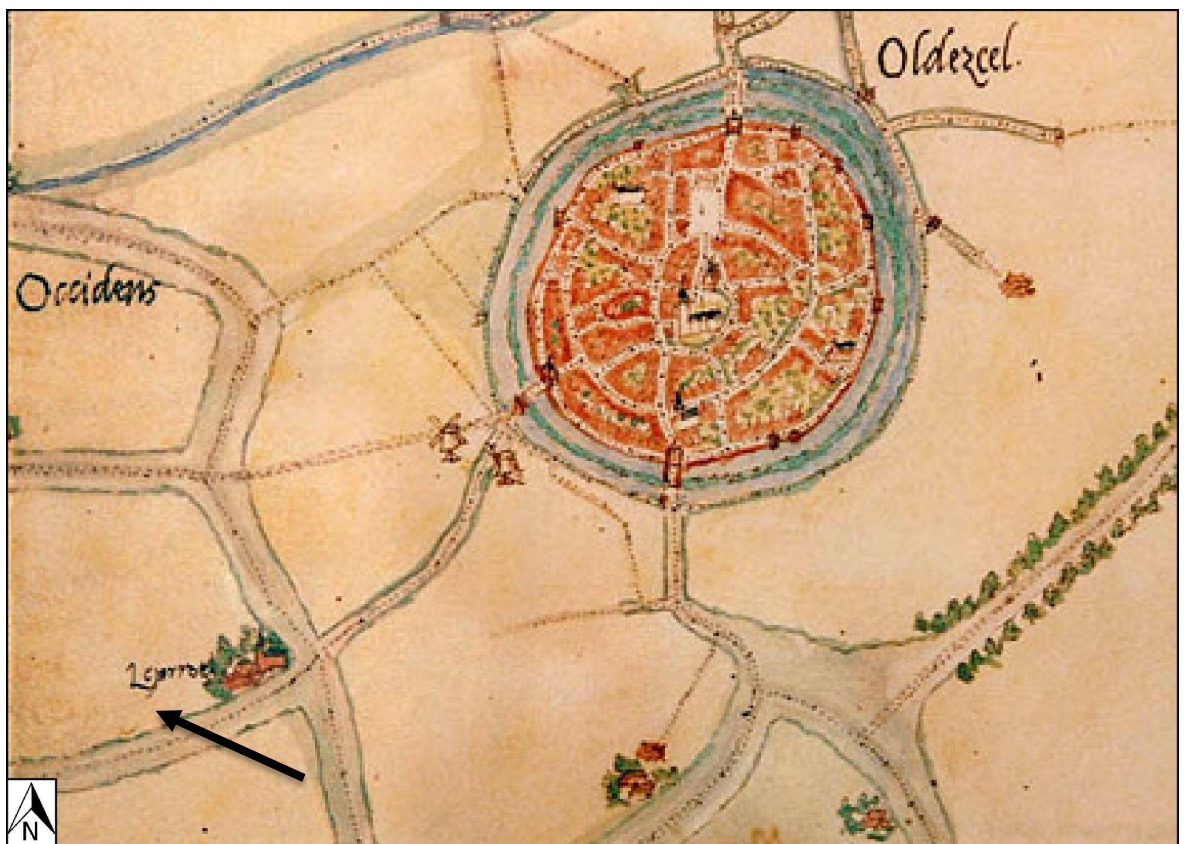
2.3.5 EERDER ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK

In de omgeving van het plangebied heeft eerder archeologisch onderzoek plaatsgevonden. De onderzochte locatie is afgebeeld in bijlage 7.

Het gaat om een onderzoek met zaakid: 2107177100 en het grenst direct aan de noordzijde van het plangebied. Op deze locatie is door RAAP een bureau- en inventariserend veldonderzoek uitgevoerd vanwege voorgenomen bouwwerkzaamheden aan de Ada Kokstraat. Geconcludeerd is dat de natuurlijke ondergrond wordt afgedekt door een plaggendek. Dit plaggendek heeft een scherpe overgang en in combinatie met aangetroffen indicatoren duidt dit op een datering in de (late) 18^e of 19^e eeuw. Delen van het plaggendek zijn door recente bodemingrepen verstoord. Er is voor het plangebied Ada Kokstraat geen vervolgonderzoek aanbevolen.

2.4 HISTORIE

De eerste gedocumenteerde bebouwing in of nabij het plangebied is mogelijk een melatenhuis of leprozerie, waarschijnlijk daterend uit de 13de eeuw. Dit melatenhuis was in bezit van een eigen kapel en een begraafplaats. Het melatenhuis werd in 1572 verwoest. De leprozerie wordt alleen weergegeven op de kaart van Van Deventer (zie Afbeelding 6), hierop is te zien dat het aan een kruising van twee wegen gelegen is.⁵ Een melatenhuis werd, in verband met besmettingsgevaar, buiten de bebouwde kom aangelegd. Om dezelfde reden is het aannemelijk dat de omgeving van het melatenhuis gedurende de Late Middeleeuwen nagenoeg onbebouwd was.

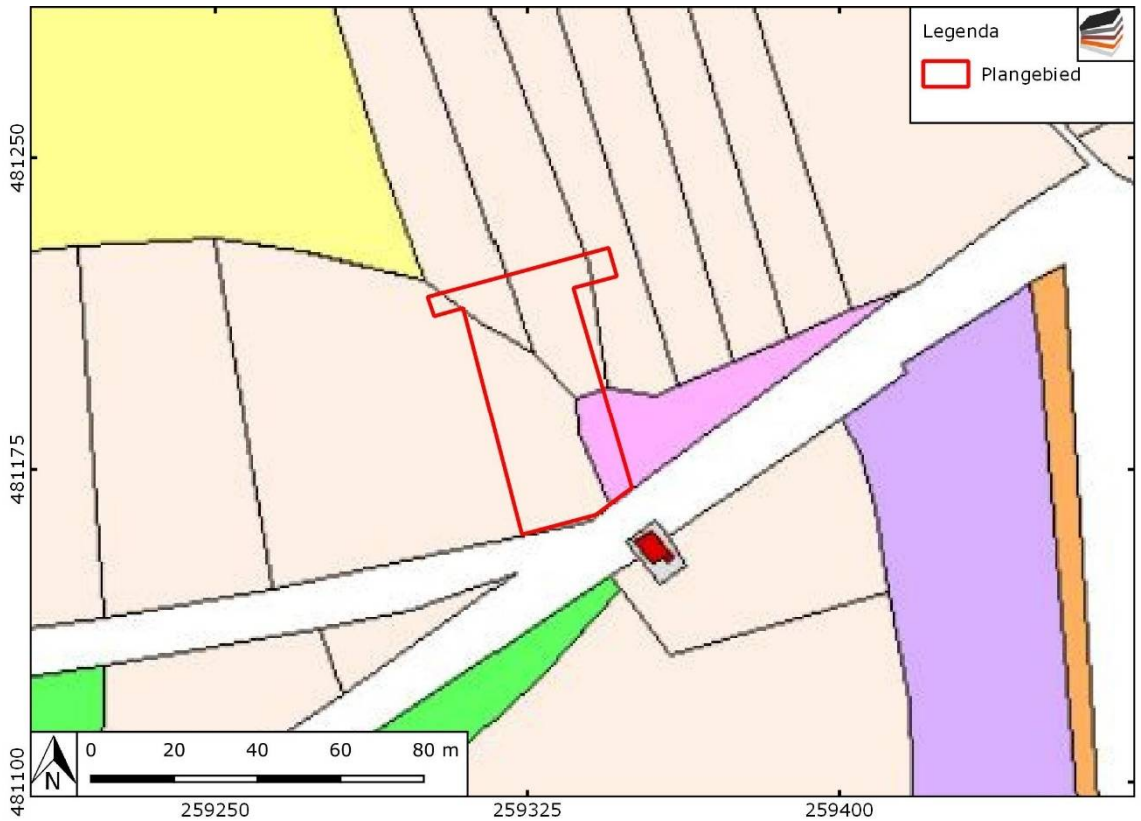

Afbeelding 6. De kaart van Jacob van Deventer met rechtsboven Oldenzaal en linksonder de leprozerie uit 1572, de zwarte pijl geeft globaal de locatie van het plangebied weer.

Op de eerste kadastrale kaart (circa 1832)⁶ is het plangebied en haar omgeving nog onbebouwd (zie onderstaande afbeelding). Het terrein is op de OAT (Oorspronkelijke Aanwijzende Tafel) opgedeeld in vier verschillende kavels. Het gaat om drie kavels bouwland en in de zuidooster-hoek een klein deel moestuin (stadstuin). Aan de overkant van de Hengelosestraat, ten zuiden, staat een tolhuis.

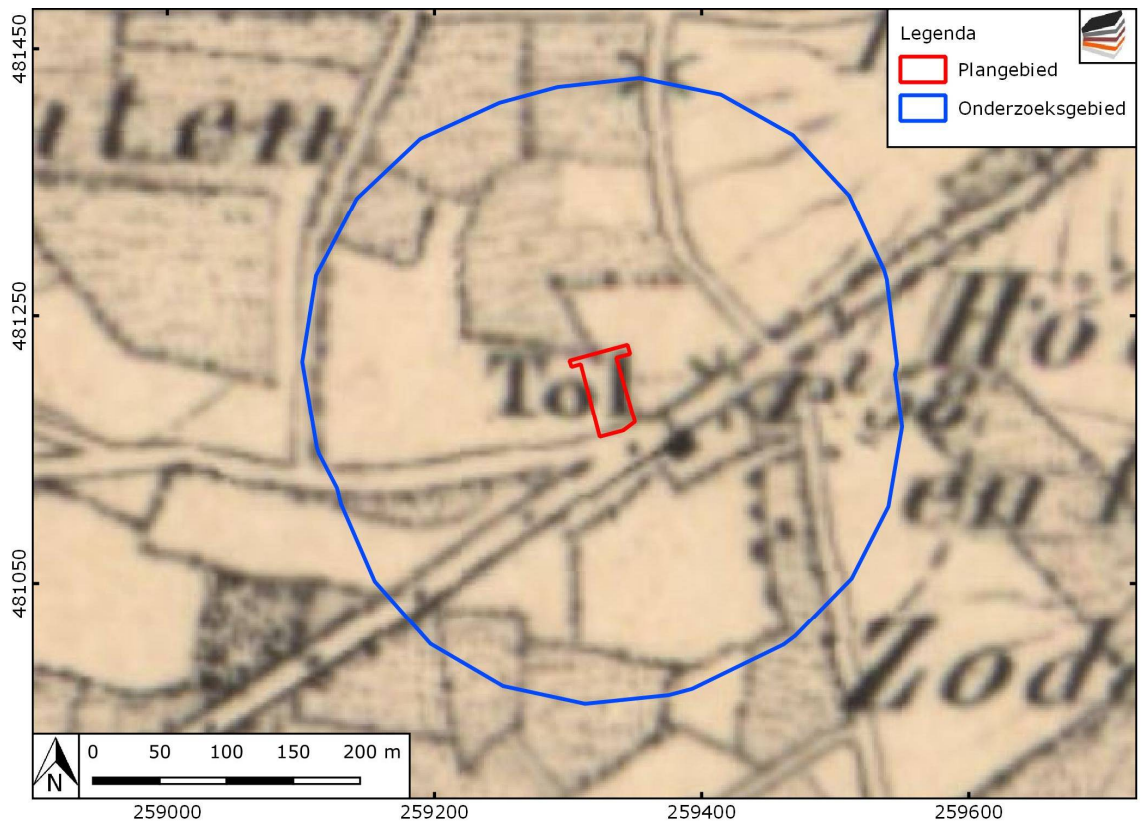
⁵ Ringenier, 2006.

⁶ bron: hisgis.nl

Afbeelding 7. Uitsnede uit de eerste kadastrale kaart, circa 1832. De locatie van het plangebied is rood omlijnd. Geel: hooiland, beige: bouwland, lichtgroen: weideland, donkergroen: bos/opgaand hout, paars: heide, oranje: onverharde weg. lichtpaars: tuin; rood met grijs: bebouwing met erf. Bron: hisgis.nl.

Op de topografische kaart van 1883 (zie Afbeelding 8) is het plangebied onbebouwd en in gebruik als braakliggende grond of bouwland.

Afbeelding 8. Uitsnede uit de topografische kaart van 1883. Bron: topotijdreis.nl.

Op de topografische kaart van 1935 (zie Afbeelding 9) is de eerste bebouwing in het plangebied te zien. Het gaat waarschijnlijk om een boerenerf, zoals op de gemeentelijke verwachtingenkaart staat aangegeven, of een woonhuis. Ten zuiden van de Hengelosestraat staat de Begraafplaats Oldenzaal ook aangegeven, deze is begin 20^e eeuw opgericht.⁷ Ook is te zien dat er in de nabije omgeving huizen worden gebouwd. Aan weerszijden van het plangebied staan nieuwe huizen aan de Hengelosestraat, het tolhuis is gesloopt.

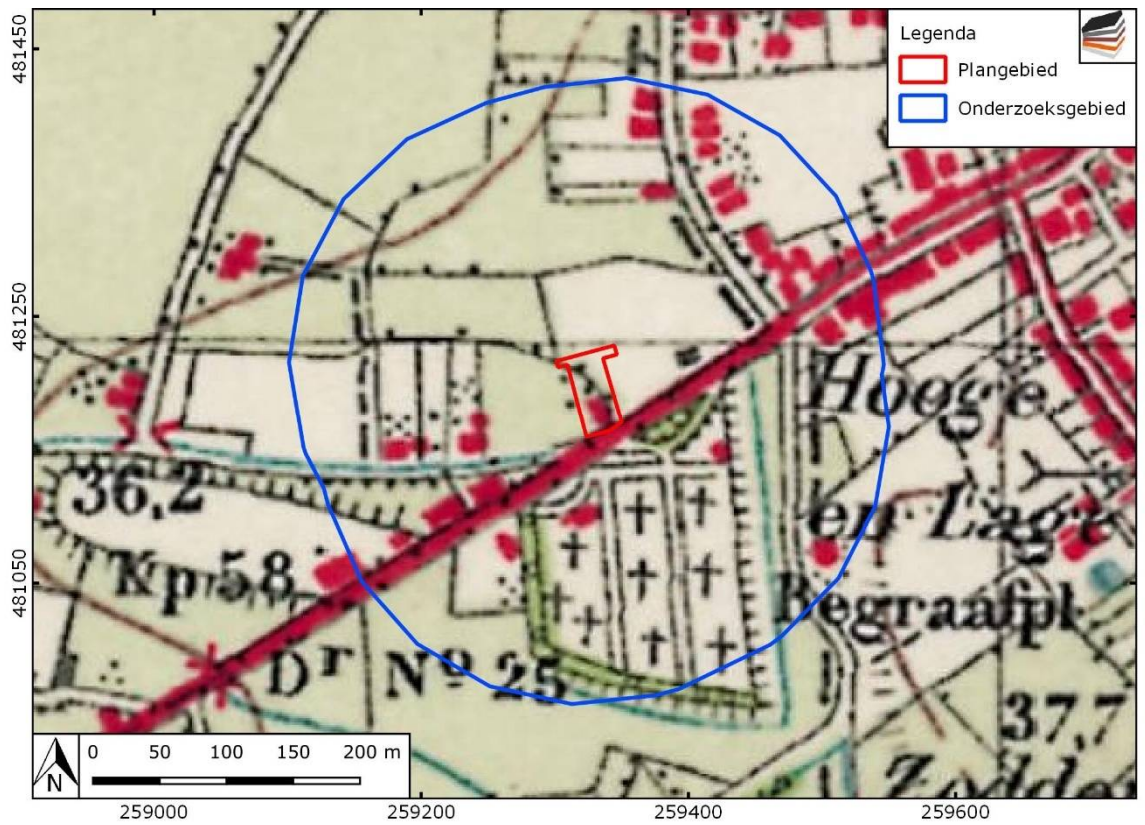
Op de kaart van 1954 (zie Afbeelding 10) is te zien dat er twee bijgebouwen geplaatst zijn, één grenzend aan het huis en het andere tegen de noordelijke grens van het plangebied. Ook zijn er in de omgeving een aantal huizen bijgekomen.

Op kaarten vanaf 2017 (niet afgebeeld) is de bebouwing in het plangebied verdwenen.

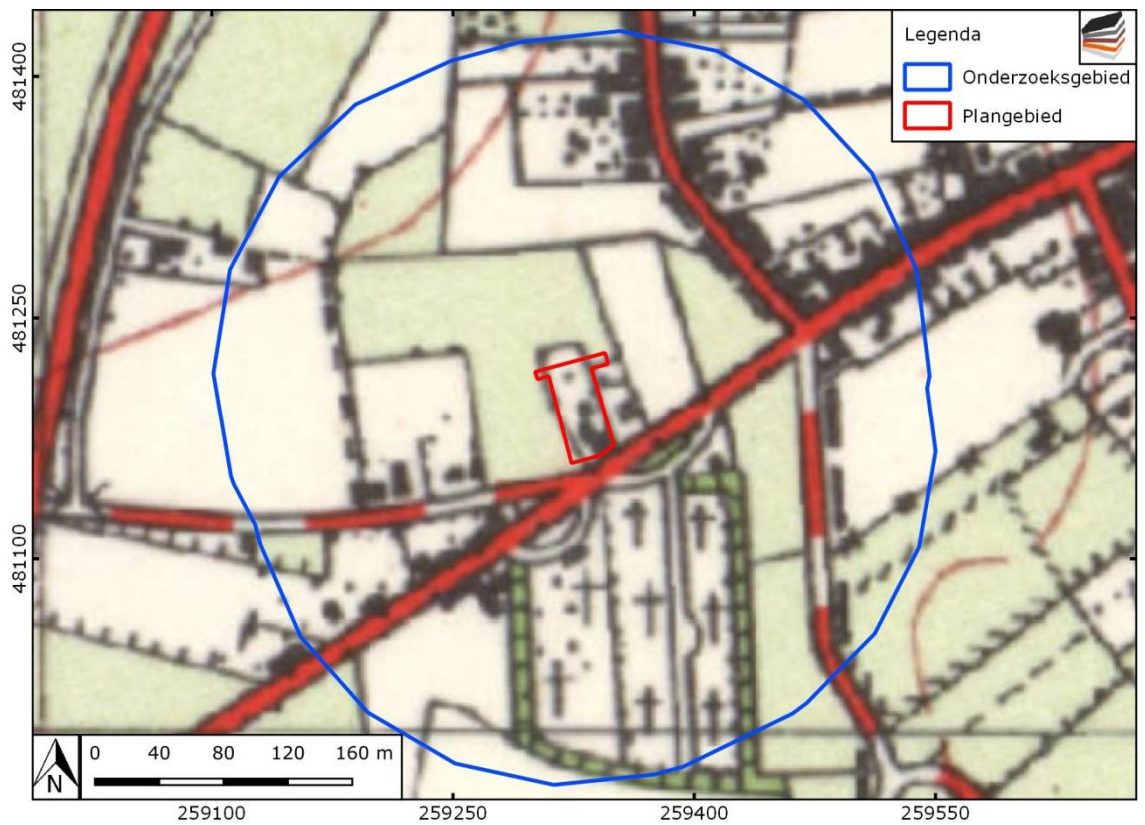
---

⁷ Bron: Kadaster

Afbeelding 9. Uitsnede uit de topografische kaart van 1935. Bron: topotijdreis.nl

Afbeelding 10. Uitsnede uit de topografische kaart van 1954. Bron: topotijdreis.nl

HOOFDSTUK **3** CONCLUSIE EN VERWACHTINGSMODEL

3.1 CONCLUSIE

Het plangebied ligt aan de westflank van de Oldenzaalse stuwwal. Ten westen van het plangebied zijn gordeldekzandruggen aanwezig en ten oosten een grondmorenerug. Bodemkundig is het plangebied ongekarteerd, maar door de ligging van het plangebied en voorgaand onderzoek is het waarschijnlijk dat er sprake is van laarpodzolgronden of hoge zwarte enkeerdgronden. Het bodemprofiel in het zuidelijk deel van het plangebied is hoogstwaarschijnlijk tot minimaal 90 cm - mv verstoord. Er is geen bekend AMK-terrein binnen het onderzoeksgebied. Wel is er een waarneming gedaan van een 14^e eeuwse bulla en is er door RAAP een verkennend booronderzoek uitgevoerd. Bij het booronderzoek zijn archeologische resten uit de Nieuwe tijd aangetroffen. Resten uit deze periode kunnen ook in het plangebied worden verwacht.

De eerste mogelijke bebouwing binnen het plangebied is een melatenhuis uit de Late-Middeleeuwen. De precieze locatie hiervan valt niet met zekerheid vast te stellen. Dit melatenhuis is in 1572 verwoest. Op basis van de kadastrale kaart uit 1832 kan worden geconcludeerd dat de grond in het plangebied in gebruik is als bouwland, een klein deel is heide. Ook is op deze kaart een tolhuis aan de overkant van de Hengelosestraat te zien. Het plangebied was destijds onbebouwd.

Op basis van het historisch kaartmateriaal is vastgesteld dat in ieder geval vanaf 1935 bebouwing in het plangebied aanwezig is, waarschijnlijk in de vorm van een boerderij. Deze bebouwing verdwijnt in 2017. Ook is te zien dat er begin 20^e eeuw een kerkhof aan de overkant van de Hengelosestraat is gesticht en het tolhuisje is gesloopt. Daarnaast is te zien hoe er steeds meer huizen in de omgeving worden gebouwd.

Er valt op basis van de historische bebouwing rekening gehouden te worden met een (deels) verstoord bodem, al is op basis van voorgaand bodemkundig onderzoek rekening te houden met een deels intact bodemprofiel.

3.2 VERWACHTINGSMODEL

Op basis van geraadpleegde bronnen is in het plangebied een hoge kans op resten uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd. Tot die resten behoren zaken die gerelateerd kunnen zijn uit het laatmiddeleeuwse leprosenhuis/-kapel/-kerkhof. Vanaf ongeveer 1572 tot circa het eerste kwart van de vorige eeuw was het plangebied onbebouwd. Daarna was een boerderij met erf hier gevestigd. Naast bovengenoemde resten zijn zogenaamde off-site resten te verwachten, samenhangend met de middeleeuwse uitvalsweg naar Deurningen. Dergelijke resten

– afvalkuilen en dergelijke – worden vaak langs dergelijke uitvalswegen aangetroffen. Met name langs de weg is sprake van een hoge verwachting. Op basis van eerder uitgevoerd bodemonderzoek is juist in dat deel van het plangebied vermoedelijk sprake van een verstoord bodemprofiel. Elders in het plangebied lijkt het bodemprofiel grotendeels intact te zijn met aanwezigheid van een plaggendek.

Voor resten uit de periode Neolithicum tot en met Vroege Middeleeuwen geldt een middelhoge verwachting. Specifieke aanwijzingen voor resten uit deze periode zijn er niet, maar de geomorfologie en bodemkundige situatie maakte dit gebied waarschijnlijk aantrekkelijk voor bewoning in die periode.

Eventuele nederzettingen uit de steentijd hebben een omvang van 50 – 200 m² (kleine variant) of 200 – 1000 m² (middelgrote variant). Nederzettingen uit de periode bronstijd – middeleeuwen hebben meestal een omvang tussen 500 – 2000 m² (huisplaats) of meer dan 8000 m² (dorp).⁸

Deze resten liggen in de top van de natuurlijke ondergrond, mogelijk dicht onder het maaiveld onder een bouwvoor of plaggendek. De natuurlijke bodem wordt hier waarschijnlijk gevormd door dekzand waarin zich een podzol heeft ontwikkeld. Eventuele resten bestaan uit vuursteenstrooiingen (voornamelijk Neolithicum, in mindere mate Bronstijd en IJzertijd). Daarnaast kan (gefragmenteerd) aardewerk worden verwacht, evenals houtskool, verbrande huttenleem en natuursteen. Vanaf ongeveer de 17^e eeuw is ook baksteen te verwachten (rurale gebieden; in bewoningskernen al eerder). Deze vondstcategorieën bevinden zich aan of in het pleistocene zand, direct onder een bouwvoor en een eventueel aanwezig plaggendek. Daarnaast kunnen grondsporen worden verwacht. Het gaat daarbij overwegend om paalkuilen, greppels en afvalkuilen en dergelijke. Deze bevinden zich in de top van de pleistocene ondergrond en kunnen zich tot op grote diepte uitstrekken.

---

⁸ bron: Tol e.a., 2006.

HOOFDSTUK 4 VELDONDERZOEK

4.1 BESCHRIJVING ONDERZOEKSMETHODIEK

Het veldonderzoek heeft tot doel om meer inzicht te verkrijgen in de fysische situatie in het plangebied. Het dient de in het plangebied aanwezige bodems, de mate van versterking en de aanwezigheid van potentiële archeologische niveaus in kaart te brengen. Aan de hand daarvan kan er voor het plangebied een gespecificeerd verwachtingsmodel worden opgesteld dat gedetailleerder en nauwkeuriger is dan een verwachtingsmodel dat louter gebaseerd is op bronnen en globalere bodem- en geomorfologische kaarten.

Het hele plangebied was toegankelijk voor archeologisch booronderzoek.

Voor aanvang van het veldonderzoek is een Plan van Aanpak (PvA) opgesteld⁹ en gedeponerd in Archis3. Het veldonderzoek bestond uit het zetten van zes verkennende boringen. Verkennend booronderzoek is een snelle en kostenefficiënte onderzoeksmethode om de archeologische potentie van een plangebied in kaart te brengen. Aangezien de specifieke bodemopbouw in het plangebied niet bekend is, is verkennend onderzoek in dit stadium de meest geschikte onderzoeksmethode.

De boringen zijn uitgevoerd met een Edelmanboor met een diameter van 7 cm en geplaatst op de locaties van de toekomstige bebouwing (geplande bodemversterking). De boorkernen zijn visueel geïnspecteerd op het voorkomen van archeologische indicatoren.

De boringen zijn gemeten met GPS met een nauwkeurigheid van 3 m. Het bodemprofiel is beschreven volgens de norm NEN 5104 en ASB. De NAP-maaiveldhoogtes van de boringen zijn bepaald aan de hand van het AHN. De profielbeschrijvingen zijn opgenomen in bijlage 9. De boorpuntenkaart met de posities van de boringen is opgenomen in bijlage 8.

4.2 RESULTATEN: LITHOLOGIE, LITHOGENESE EN BODEMONTWIKKELING

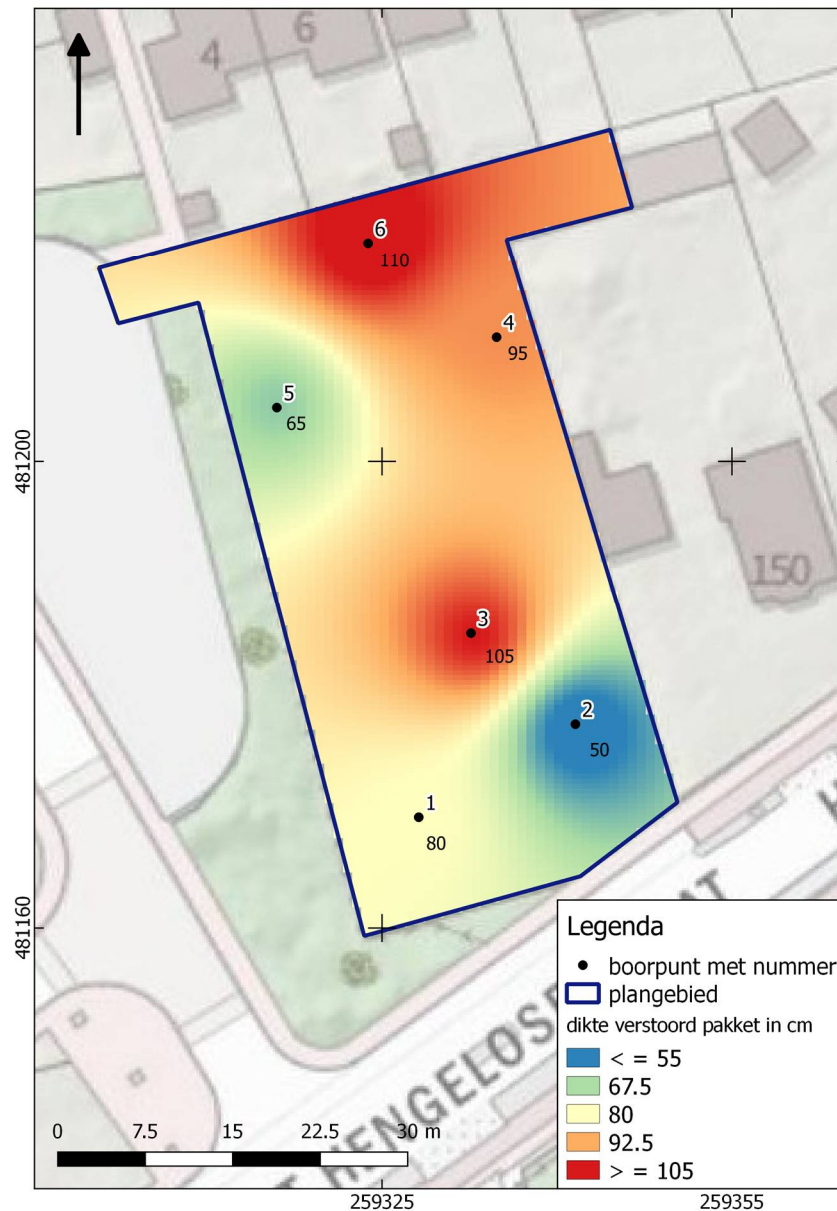
De typerende bodemopbouw bestaat uit een dik verstoord pakket, gevolgd door een C-horizont (dekszand).

Het verstoorde pakket bestaat uit matig siltig, matig fijn en overwegend matig humeus zand. De kleur varieert van homogeen donkergrijs tot sterk gevlekt met

---

⁹ Brouwer, 2021

diverse kleurschakeringen. In diverse boringen is industrieel gebakken baksteen aangetroffen (boringen 1, 3 en 4). De dikte van het verstoord pakket varieert van 50 cm (boring 1) tot maximaal 110 cm (boring 6). Onderstaande kaart toont de dikte van het verstoorde pakket in het plangebied op basis van een interpolatie van de aangetroffen verstoringdikten. De begrenzing met de onderliggende intacte natuurlijke ondergrond is meestal scherp. In boring 3 is tussen verstoord pakket en intacte dekzand een dunne verstoorde C-horizont aangetroffen (tussen 100 – 105 cm -mv).

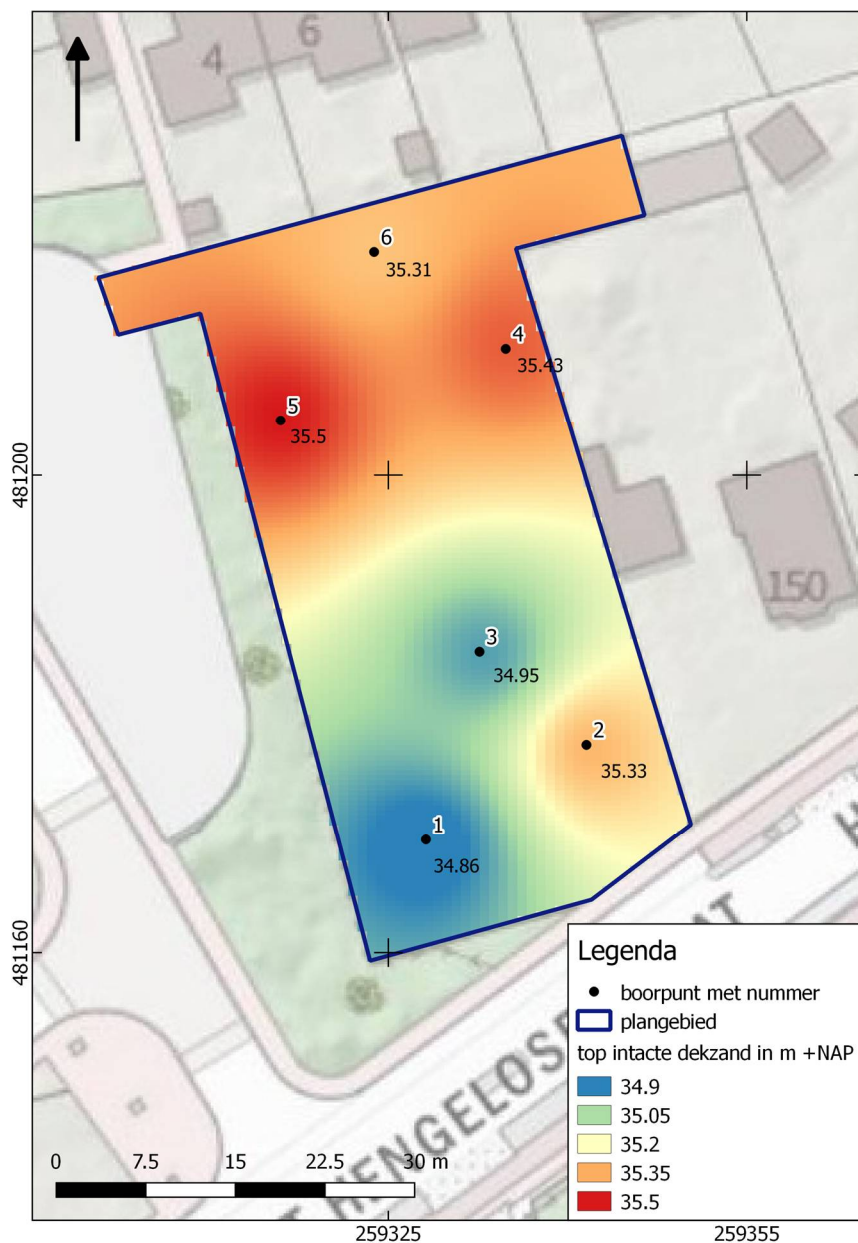
Afbeelding 11. Dikte verstoord pakket (interpolatie op basis van de boringen).

De intacte ondergrond bestaat uit matig siltig, matig fijn zand. Dit betreft een C-horizont in dekzand. De kleur varieert van lichtgrijsbeige tot geel.

In twee boringen is een homogene donkerbruingrijs gekleurde laag aangetroffen welke in het veld is geïnterpreteerd als plaggendek (boring 4 tussen 40 en 80 cm -mv; boring 6 tussen 30-75 cm -mv). In de lagen eronder is echter een duidelijk recente verstoring aangetroffen, zodat de betreffende als plaggendek geïnterpreteerde lagen niet in een intact bodemprofiel liggen.

Onderstaande afbeelding toont een interpolatie van de NAP-hoogte van de intacte dekzandtop. Hieruit blijkt dat nabij de Hengelosestraat de nog intacte ondergrond circa 50 cm lager ligt dan in het noordelijke plangebied. In hoeverre de huidige nog resterende dekzandtop de oorspronkelijke dekzandmorfologie weerspiegelt is niet na te gaan.

Afbeelding 12. Top intacte dekzand (interpolatie) in m +NAP.

HOOFDSTUK 5 CONCLUSIE EN VERWACHTING

In het gehele plangebied is een AC-profiel aangetroffen. Een intact plaggendek of sporen van bodemvorming zijn niet aangetroffen. Het resultaat verschilt sterk van de interpretatie van de bodemkundige boringen, waaruit eens te meer blijkt dat de nodige voorzichtigheid in acht moet worden genomen wanneer bodemkundige boringen gebruikt worden in archeologisch onderzoek. Aangezien de bodem overal tot in de C-horizont is verstoord, is de kans op archeologische resten erg laag. Het oorspronkelijke leefniveau en ook ondiepe grondsporen zijn niet meer te verwachten. Wel kunnen resten van zeer diepe grondsporen nog bewaard zijn gebleven in de C-horizont. Het verwachtingsmodel kan worden bijgesteld naar een lage verwachting voor alle perioden.

HOOFDSTUK 6 SELECTIEADVIES

Op basis van het uitgevoerde booronderzoek is de kans klein dat het plangebied archeologische sporen bevat, afgezien van resten van zeer diepe sporen. Het archeologisch belang van dergelijke geïsoleerde grondsporen is meestal laag.

Om deze reden adviseren we geen vervolgonderzoek uit te voeren en het plangebied vrij te geven.

De implementatie van dit advies is in handen van de gemeente Oldenzaal, hierin vertegenwoordigd door de archeologisch adviseur van de gemeente, de heer A. Vissinga.

Mochten bij graafwerkzaamheden onverhoopt toch archeologische resten worden aangetroffen, dan geldt conform de Erfgoedwet (art. 5.10) een meldingsplicht. Dit kan bij Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (033 421 74 56) of via de website: www.cultureelerfgoed.nl/contact.

literatuur

- Berendsen, H.J.A., 2005 (1997). *Landschappelijk Nederland. De fysisch geografische regio's*. Assen.
- Berendsen, H.J.A., 2008. *De vorming van het land*. Assen.
- Borsboom, A.J. en J.W.H.P. Verhagen, 2012. KNA Leidraad Inventariserend Veldonderzoek. Deel: Proefsleuvenonderzoek (IVO-P). Gouda.
- Bosch, J.H.A., 2008. *Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode versie 1.1. Op basis van de Standaard Boorbeschrijvingsmethode versie 5.2. Deltares-rapport 2008-U-R0881/A*.
- Brouwer, E.W., 2021, Plan van Aanpak Inventariserend veldonderzoek – verkennende fase Hengelosestraat 152 te Oldenzaal, gemeente Oldenzaal (OV).
- Mulder, E.F.J. de., 2003. *De ondergrond van Nederland*. Groningen.
- Nederlands Normalisatie-instituut, 1989. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*, Nederlands Normalisatie-instituut Delft.
- Platenkamp – van der Palen, M.J.F., 2016. *Rapport Verkennend Bodemonderzoek conform NEN 5740; Hengelosestraat 152 – Oldenzaal*. Geesteren.
- Ringener, H., 2006. *Plangebied Ada Kokstraat, Gemeente Oldenzaal ; Archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek*. Amsterdam.
- Tol, A.J., J.W.H.P. Verhagen en M. Verbruggen, 2012. *Leidraad inventariserend veldonderzoek; Deel: karterend booronderzoek v2*. SIKB

Archeologische databases/internetbronnen

ArchisIII
www.boorstaten.nl
www.topotijdreis.nl
www.hisgis.nl
www.grondwatertools.nl
www.kadastralekaart.com

Gebruikte kaarten

Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Bron: www.pdok.nl. Geraadpleegd op 21-5-2021

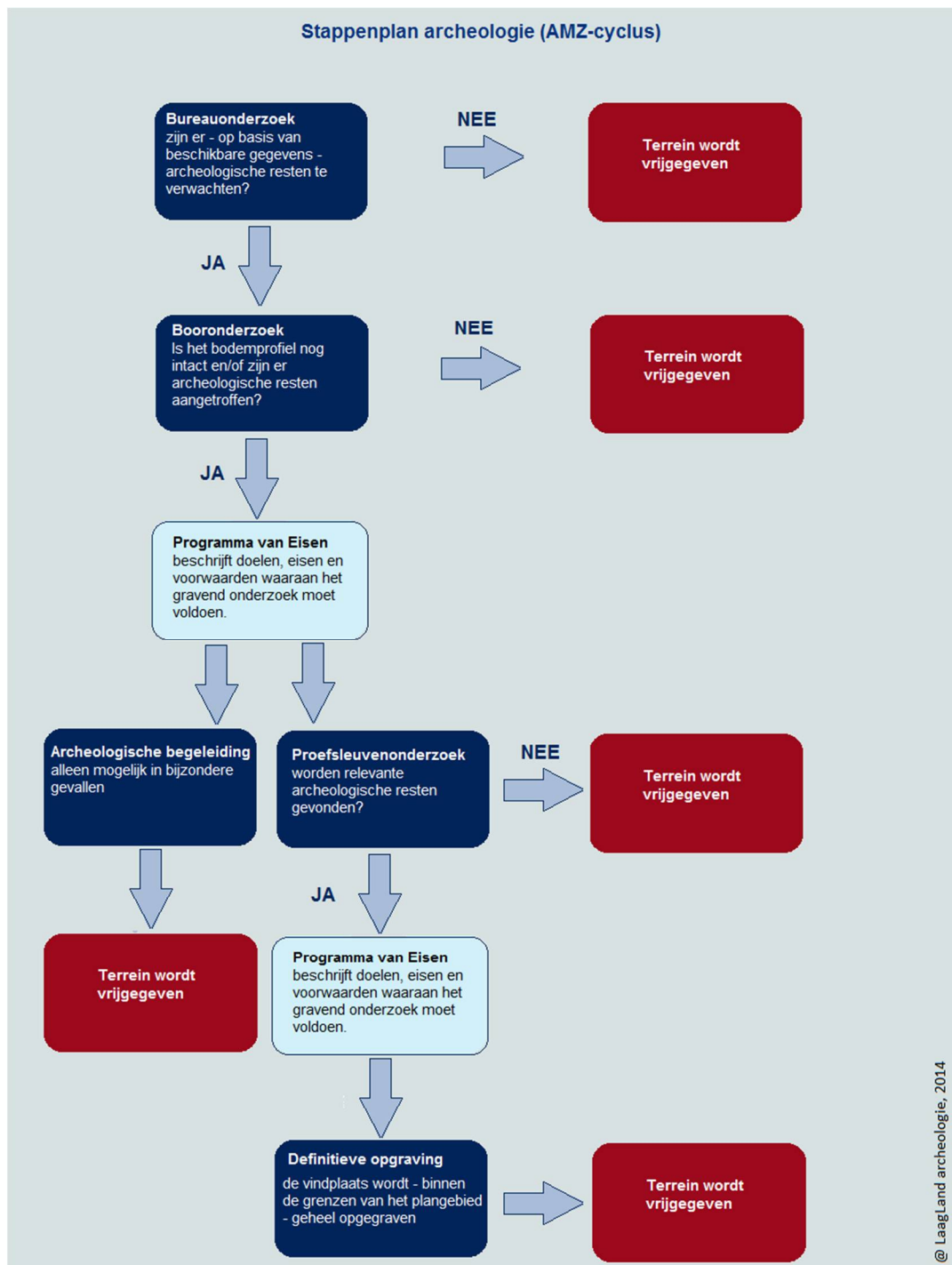
Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000. Bron: www.pdok.nl. Geraadpleegd op 21-5-2021

Topografische kaart, schaal 1:10.000. Bron: www.pdok.nl. Geraadpleegd op 21-5-2021

Kaart Jacob van Deventer 1557. Bron: Jacob van Deventer. Geraadpleegd op 21-5-2021

HISGIS. Bron: www.hisgis.nl. Geraadpleegd op 21-5-2021

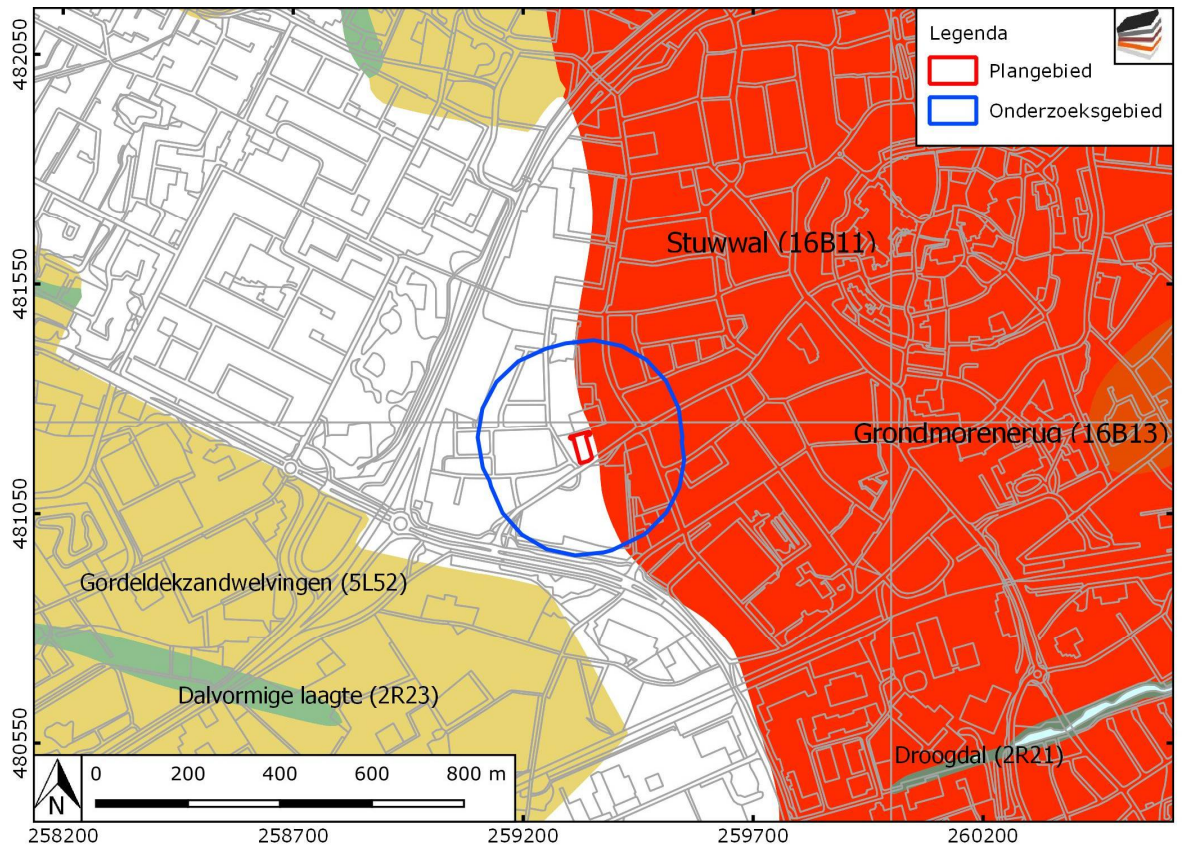
BIJLAGE 1 AMZ-CYCLUS

BIJLAGE 2 ARCHEOLOGISCHE PERIODEN

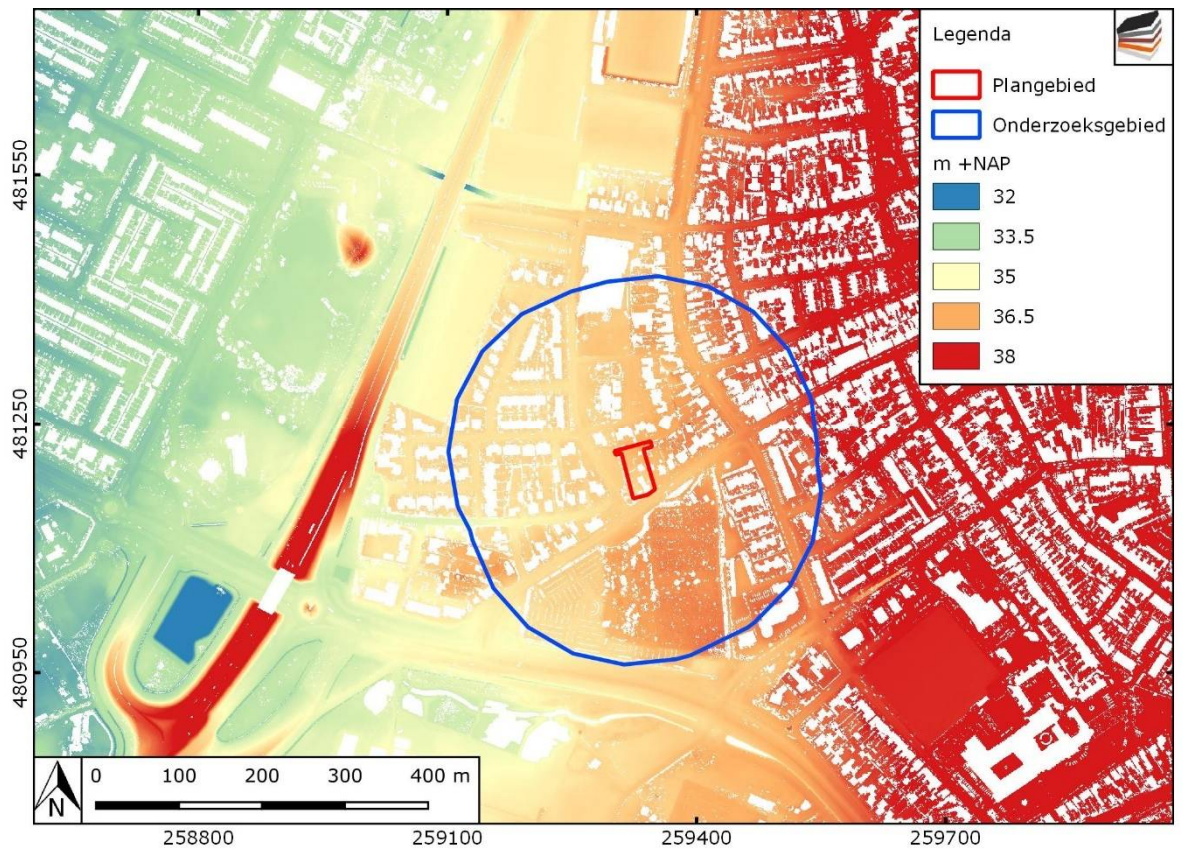
Archeologische perioden		Datering	
Nieuwe tijd	C	1795	
	B	1650	
	A	1500	
Middeleeuwen	Laat	1250	
	Vol	1050	
	vroeg	Ottoons	900
		Karolingisch	725
		Merovingisch	450
Romeinse tijd	Laat	270	
	Midden	70 na Chr.	
	Vroeg	15 voor Chr.	
Prehistorie	Ijzertijd	Laat	250
		Midden	500
		Vroeg	800
	Bronstijd	Laat	1100
		Midden	1800
		Vroeg	2000
	Neolithicum	Laat	2850
		Midden	4200
		Vroeg	4900/5300
	Mesolithicum	Laat	6450
		Midden	8640
		Vroeg	9700
	Paleolithicum	Jong	35.000
		Midden	250.000
		Oud	
	@ Laagland Archeologie, 2014		

BIJLAGE 3 GEOMORFOLOGISCHE KAART

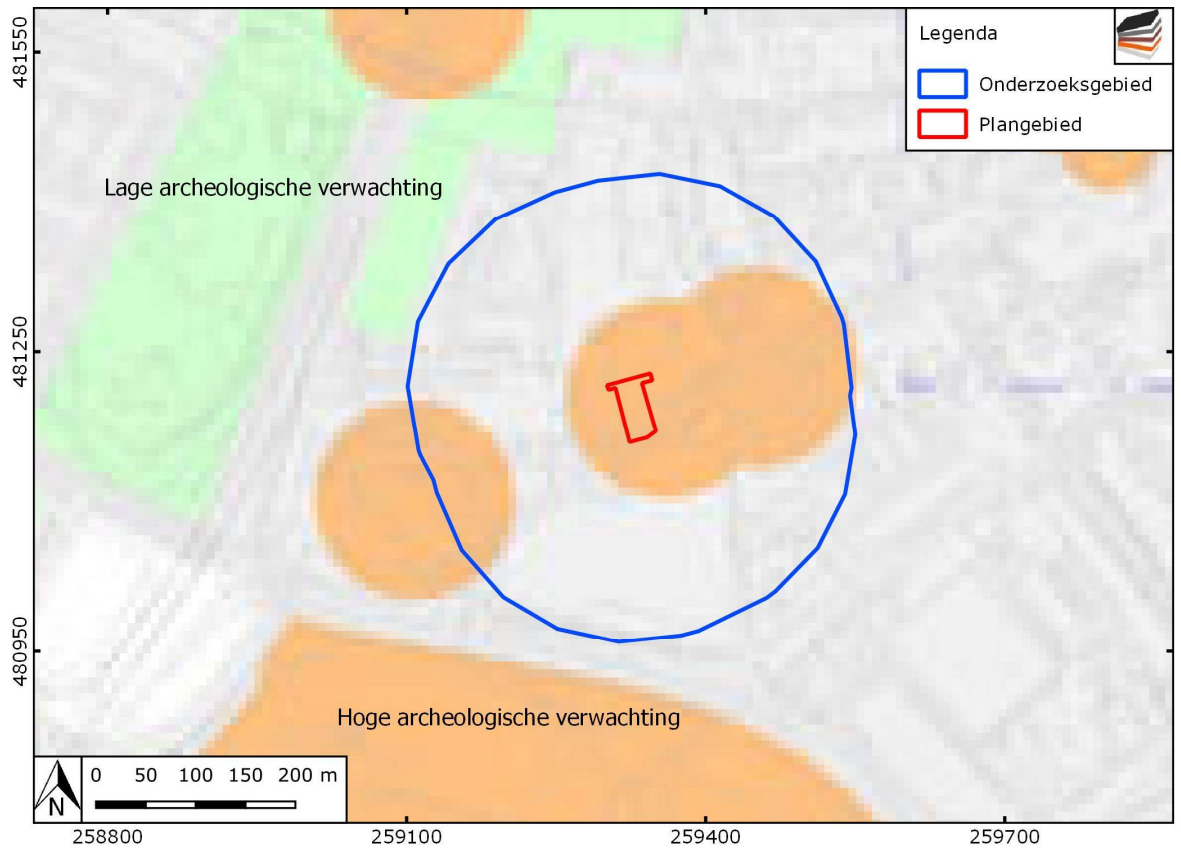

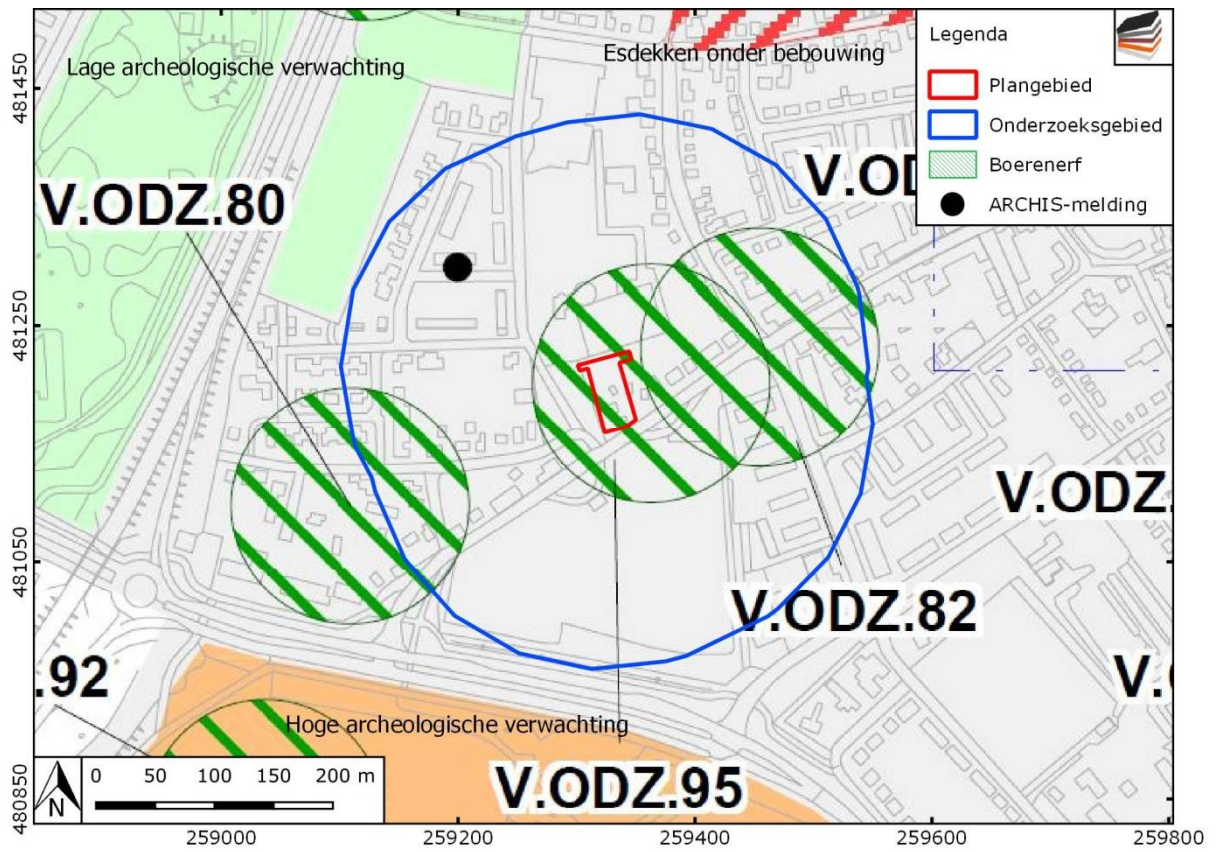

BIJLAGE 4 ACTUEEL HOOGTEBESTAND NEDERLAND

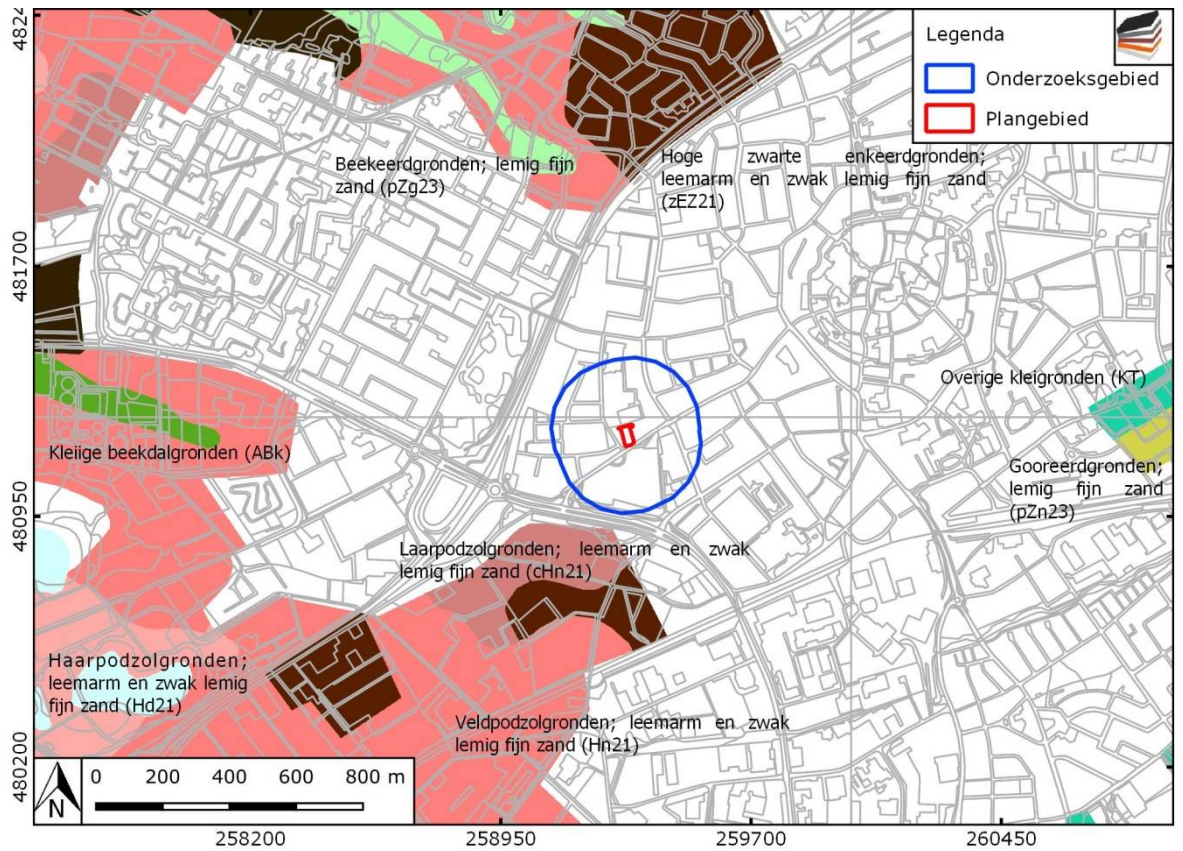
BIJLAGE 5 GEMEENTELIJKE ARCHEOLOGISCHE VERWACHTINGSKAART

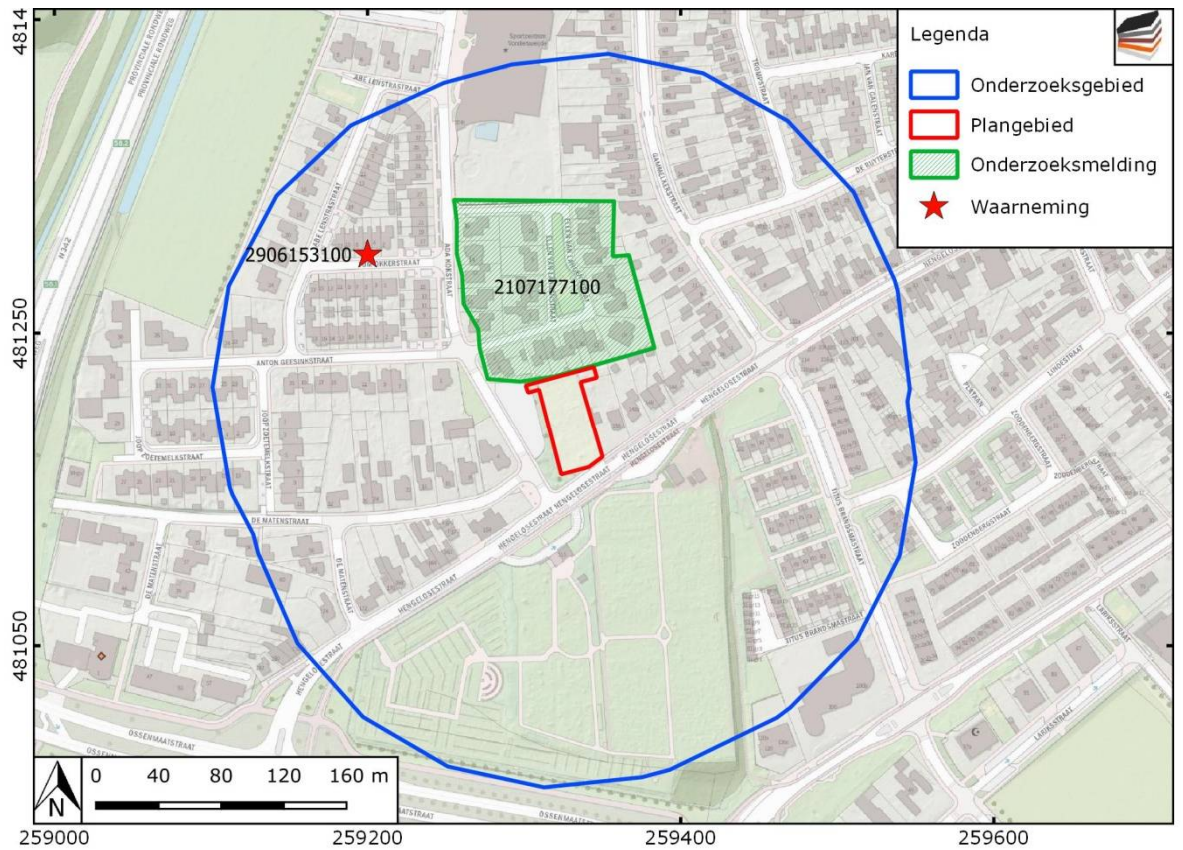

BIJLAGE 6 BODEMKAART

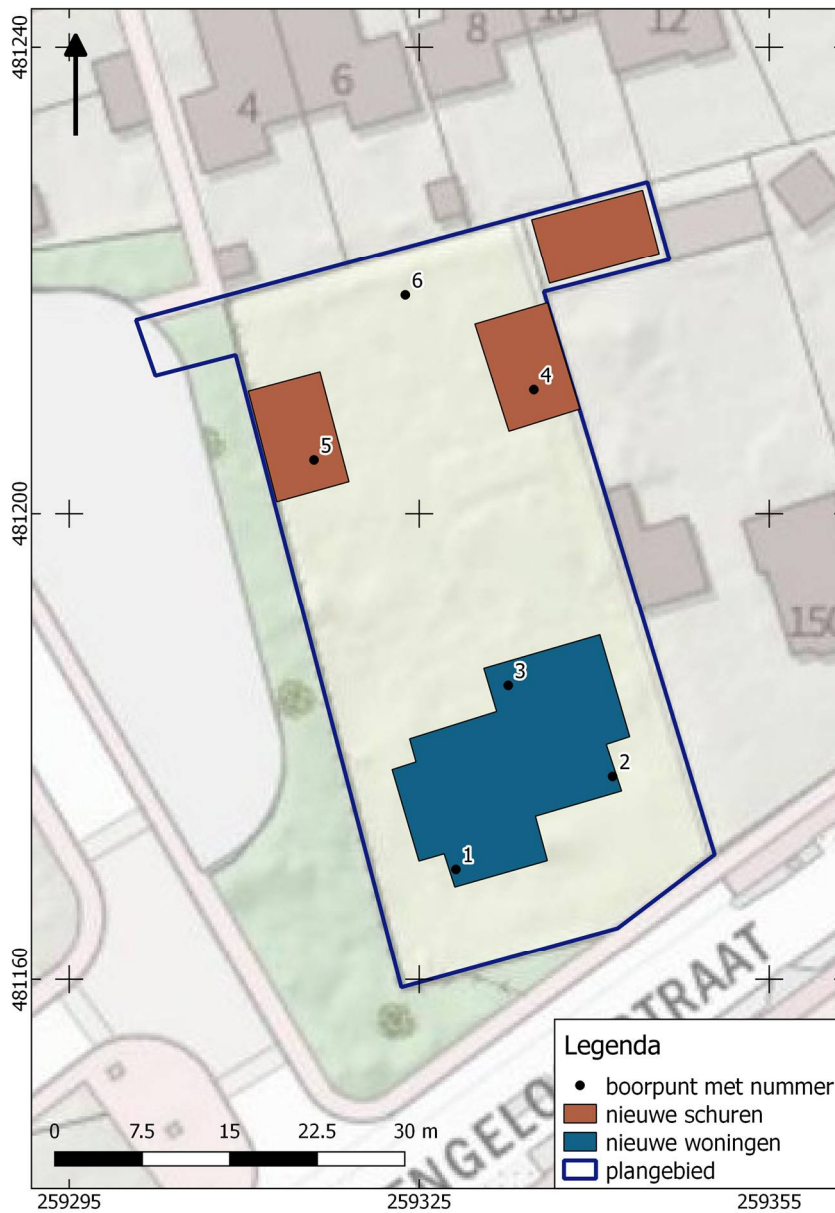

BIJLAGE 7 WAARNEMINGEN, AMK-TERREINEN EN ONDERZOEKSMELDINGEN

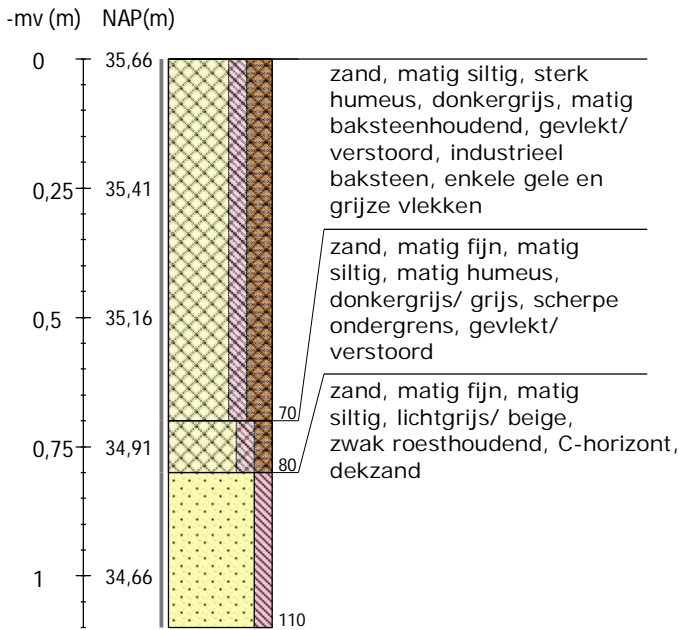
BIJLAGE 8 BOORPUNTENKAART VELDONDERZOEK

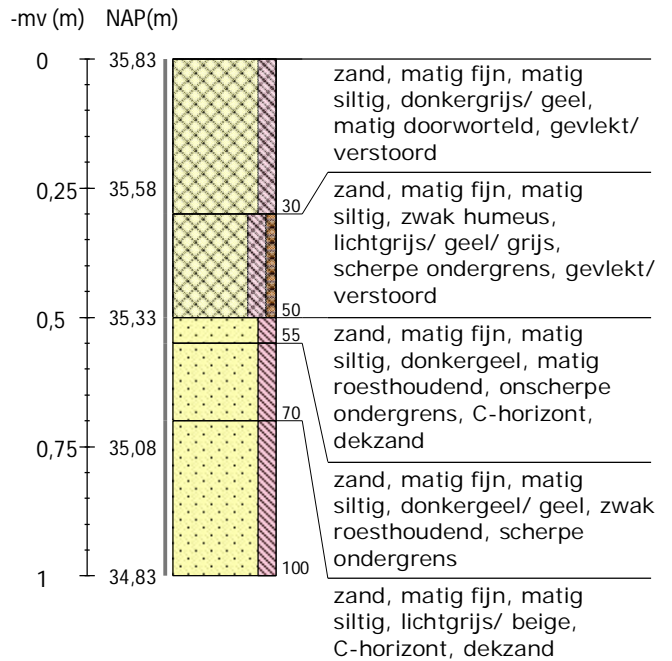
BIJLAGE 9 BOORSTATEN

VELDONDERZOEK

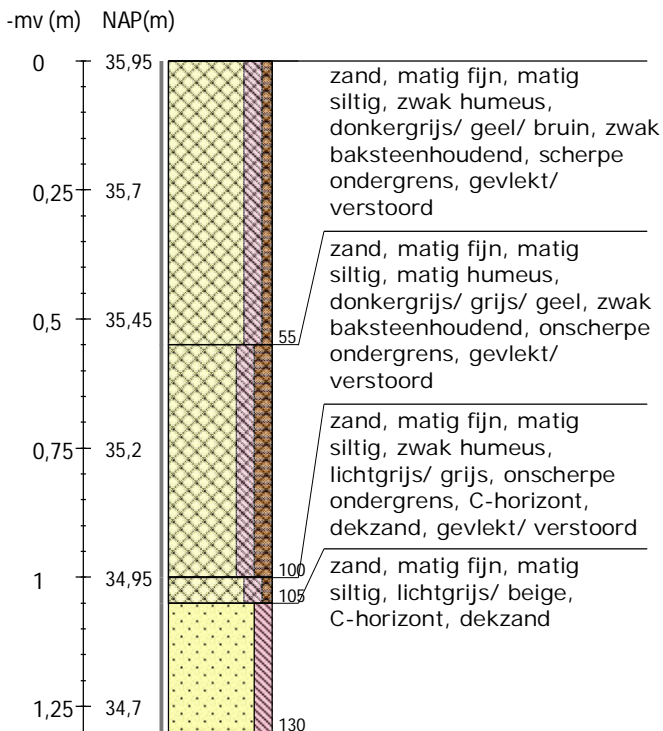
Boring 1 RD-coördinaten: 259328/481169

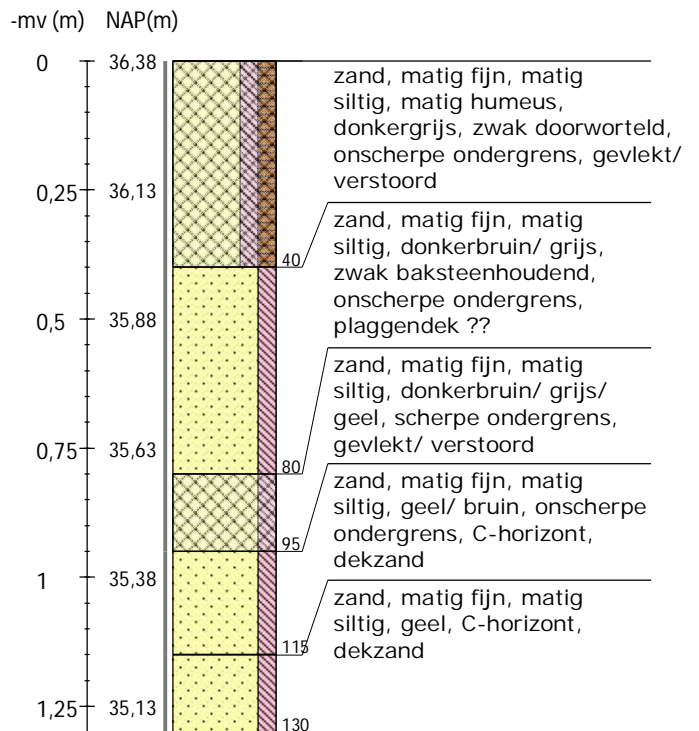
Boring 2 RD-coördinaten: 259342/481177

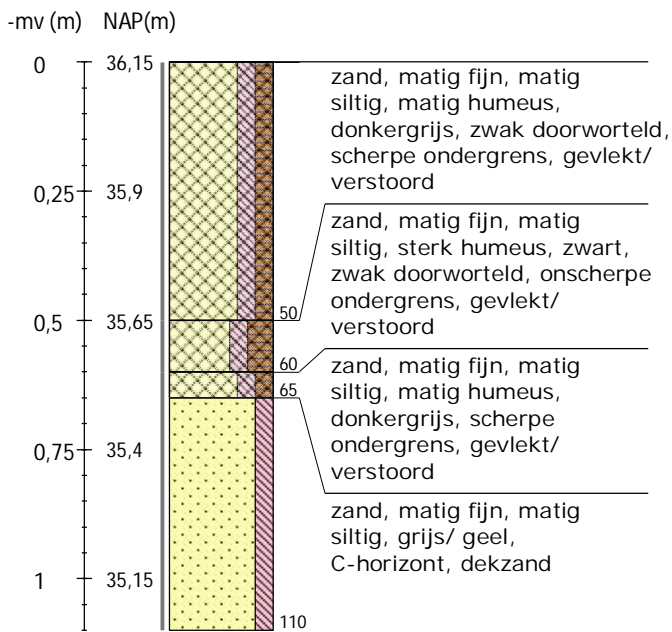
Boring 3 RD-coördinaten: 259333/481185

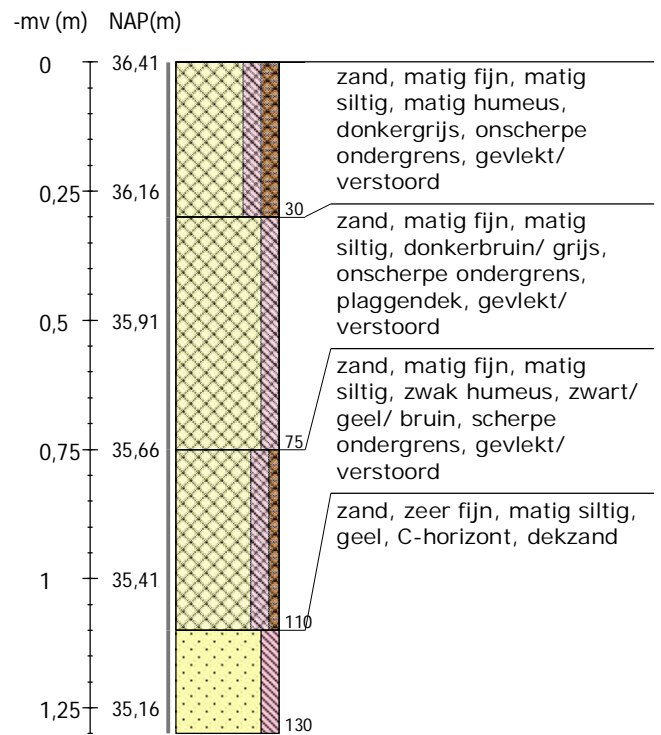
Boring 4 RD-coördinaten: 259335/481211

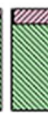

Boring 5 RD-coördinaten: 259316/481205

Boring 6 RD-coördinaten: 259324/481219

Legenda (conform NEN 5104, boorbeschrijvingsnorm van NITG-TNO en ASB)			
<p>Zand</p> Zand, zwak siltig Zand, matig siltig Zand, sterk siltig Zand, uiterst siltig Zand, kleilig	<p>Veen</p> Veen, mineraalarm Veen, zwak kleilig Veen, sterk kleilig Veen, zwak zandig Veen, sterk zandig	<p>Zandmediaan</p> <p>uiterst fijn < 105 µm zeer fijn 105 - < 150 µm matig fijn 150 - < 210 µm matig grof 210 - < 300 µm zeer grof 300 - < 420 µm uiterst grof 420 - < 2000 µm</p> <p>Zandsortering</p> <p>goed gesorteerd D60/D10 < 1,8 matig gesorteerd D60/D10 1,8 < 3 slecht gesorteerd D60/D10 > 3</p>	<p>Boortype</p> <p>Edelmanboor ø 7 cm Edelmanboor ø 10 cm Edelmanboor ø 12 cm Edelmanboor ø 15 cm </p> <p>Guts ø 2 cm Guts ø 3 cm </p> <p>Mechanische boor ø 10 cm ::: Mechanische boor ø 12 cm ::: Mechanische boor ø 15 cm ::: Mechanische boor ø 20 cm :::</p>
<p>Klei</p> Klei, zwak siltig Klei, matig siltig Klei, sterk siltig Klei, uiterst siltig Klei, zwak zandig Klei, matig zandig Klei, sterk zandig	<p>Grind</p> Grind, zwak zandig Grind, matig zandig Grind, sterk zandig Grind, uiterst zandig Grind, siltig	<p>Inclusies/archeologische indicatoren (resten van planten, wortels, schelpen, wortels, hout, baksteen, puin, kolengruis, glas, aardewerk, houtskool, vuursteen, bot, fosfaat)</p> <p>weinig < 1% matig 1-10% veel > 10%</p>	<p>Grondwaterstand</p> <p>GHG ▲ GWG ▽ GLG ◆</p>
<p>Leem</p> Leem, zwak zandig Leem, sterk zandig	<p>Overige toevoegingen</p> zwak humeus matig humeus sterk humeus zwak grindig matig grindig sterk grindig	<p>Begrenzing onderliggende laag</p> <p>scherp overgangsg gebied < 0,3 cm onscherp overgangsg gebied 0,3 - < 3 cm diffuus overgangsg gebied 3 cm - < 10 cm</p> <p>Kalkgehalte</p> <p>kalkloos geen opbruising, minder dan 0,5% CaCO₃ kalkarm hoorbare opbruising, circa 0,5 - 1 à 2 % CaCO₃ kalkrijk zichtbare opbruising, 1 à 2% CaCO₃</p>	<p>© Boorsten - www.boorsten.nl</p>